

**PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR
POLGÁRI ELJÁRÁSJOGI TANSZÉK**

A CSALÁDI MEDIÁCIÓ MAGYARORSZÁGON

Szerző: Veres Mária
E-mail cím: vmarcsy2@freemail.hu
Neptun kód: qd9j8x

Konzulens: Dr. Harsági Viktória
tanszékvezető egyetemi docens,
Dr. Horváth E. Írisz
egyetemi tanársegéd

BUDAPEST 2012.

Tartalom

Tartalom	2
Bevezető- A mediációról általában	3
I. Érzelmek dominanciája, avagy a mediáció metajurisztikus oldala.....	4
II. A közvetítói törvény és előzményei	7
III. A családi mediáció egyéni vonásai, alapelvek	11
IV. A gyermekvédelmi közvetítói eljárás	15
V. A kapcsolatügyleti mediáció, a családi mediáció speciális formája.....	20
VI. Bíróság és mediáció, azaz bírósági mediáció.....	27
VII. Quo vadis családi mediáció?	34
Záró gondolatok	38

"Ha a sikernek van titka, akkor az abban a képességben rejlik, hogy megértjük a másik ember nézőpontját, és az ő szemszögéből is látjuk a dolgokat, nemcsak a sajátunkéból."(Henry Ford)

Bevezető- A mediációról általában

A mediáció szó a latin mediare szóból ered, melynek jelentése középen állni, egyeztetni, békéltetni, közbenjárni, közvetíteni.¹ A mediáció (közvetítés) olyan permegelőző, konfliktuskezelő eljárás, melynek célja a felek között a közvetítő segítségével olyan írásos megállapodás létrehozása, mely tartalmazza a vita rendezésének megoldását.² A mediáció egy folyamat, melynek során a konfliktus érintettjei egy harmadik, független fél (mediátor) bevonásával együtt dolgoznak a problémájuk olyan megoldásán, mely mindannyiuk számára megfelelő. A mediátor segít tisztázni a konfliktus természetét, fékezi a felek között kialakult indulatokat, irányítja a felek megbeszéléseit úgy, hogy alkalmuk legyen egymást végighallgatni, elvárásaikat ismertetni, értékelni, a másik fél szemszögéből is megvizsgálni a konfliktus eredőjét. Így lehetővé válik, hogy a felek közösen gondolkodva, egymás érdekeit is szem előtt tartva, közös erőfeszítéssel keressék a mindkettőjüknek megfelelő eredményt.

Fontos, hogy a mediátor a közvetítés során nem hoz döntést, nem ad tanácsot, ő a közös érdekek feltárásában segít, kiegyensúlyozó szerepet tölt be a felek között, a megoldandó témánál tartja őket, asszisztál egy elfogadható döntés megszületéséhez mindezek folyamán a döntés a feleknél marad.

A különböző helyzetekben előforduló konfliktusok terjedése alakította ki a mediáció előfordulási területeinek szerteágazóságát. A konfliktuskezelés, illetve a konfliktusfeloldás szükségessége tehát számos területen alkalmazandó. Az üzleti, intézmények és magánszemélyek közötti, környezetvédelmi, szomszédsági, önkormányzati viták mind e körbe tartozhatnak, valamint az egészségügyben, a fogyasztóvédelem terén és a büntetőeljárásban is szerephez jut a közvetítés.

A magánfelek közötti konfliktusok jelentős részét teszik ki a családi viszályok, válások. A családi mediáció ezért fontos területét képezi az alternatív vitarendezésnek. Dolgozatomban a családi mediációt szeretném bemutatni, ennek előnyeit, lehetőségeit, szabályozását. Azért esett választásom e témára, mert úgy gondolom, sokan hazánkban nem is

¹NAGY MÁRTA: *Bírósági mediáció*. Szeged: Bába Kiadó, 2011. 7.

²[http://www.kapcsolatugyeletek.egernet.hu/object.2E8DB85C-FD87-4AB7-98FA-0B64CE1B5C15.ivy\(2012-01-13\)](http://www.kapcsolatugyeletek.egernet.hu/object.2E8DB85C-FD87-4AB7-98FA-0B64CE1B5C15.ivy(2012-01-13))

hallottak erről a lehetőségről. Fontosnak tartom, hogy egyre többen ismerjék meg ezen alternatív vitarendezési módot. A gyermekek védelmét is szem előtt kell tartanunk, amelyet a családi mediáció – ezen belül is a gyermekvédelmi közvetítői eljárás és a kapcsolatügyleti mediáció- hivatott szolgálni.

I. Érzelmek dominanciája, avagy a mediáció metajurisztikus oldala

A családi mediációnál az érzelmek nagyon fontos szerepet kapnak, hiszen a tárgyalások során a feleknél felszínre kerülhet a düh, sértődöttség, csalódottság, bűntudat, harag, kétségbeesés, szomorúság. A mediátor sincs könnyű helyzetben, nem egyszerű megfelelő mederben tartani a tárgyalást, megőrizvén a semlegességet, pártatlanságot akkor is, amikor az egyik fél szimpatikusabbnak tűnhet, mint a másik.

Amikor már sor kerül a mediációra, azt már több vita előzte meg, sokan szkeptikusan érkeznek a tárgyalásra, nem bíznak annak sikerében. A feleknek morális fejlődésen kell keresztülmenniük a tárgyalások során, fontos a másik megbecsülése. A félnek el kell tekintenie saját nézőpontjától, a dolgokat a másik szemszögéből vizsgálni; rá kell jönnie, hogy nem kell annyira negatívan megítélni a másik felet, túl kell lépnie önmagán.³

Érdekes szemügyre vennünk azt is, hogy az „erőforrások” megléte hogyan hat az egyeztetések során. Ezek a cselekvés alapjául szolgálhatnak; vagyon, iskolázottság, státusz, intelligencia, tárgyalásban szerzett tapasztalatok. Ezekről függ a felek potenciális hatalma, ennek közvetlen hatása van a végeredményre, a mediátor feladata, hogy ezeket egyensúlyban tartsa. Itt kell megemlíteni az érzelmi függőséget is-mint a hatalomforrás hatékonyságát-, hiszen ha az érzelmileg függő felet a kibékülés motiválja, akkor beleegyezik abba, amit a másik akar. Ez a megállapodásoktól függően megnyilvánulhat abban, hogy növelik vagy csökkentik a tartásdíjat, kizárólagos vagy közös felügyeleti jogot szerezzenek, több- kevesebb részesedést követelnek a vagyontól.⁴

Richard D. Mathis írásában⁵ olvashatunk arról, hogy milyen nehéz a válási mediáció az olyan feleknél, akik nem hidegültek még el egymástól. Találón „pokoli párnak” nevezi őket.

³ROBERT A. BARACK- JOSEPH P FOLGER: Tanulmányok a „the promise of mediation” c. kiadványból. 21-21. In: KERTÉSZ TIBOR (szerk.): *Mediációs szöveggyűjtemény – Szemelvények a mediáció irodalmából*. Partners Hungary Alapítvány 2001. 5- 59.

⁴DESMOND ELIS- LAURIE WIGHT: A válási tárgyalások során megjelenő hatalomelméletek megalkotása és gyakorlati vonatkozásai. 78-79. In: KERTÉSZ TIBOR (szerk.): i.m.. 74-96.

⁵RICHARD D. MATHIS: Pokoli pár: Nem elhidegült házastársak a válási mediációban. in: KERTÉSZ TIBOR (szerk.): i.m. 108-124.

A túlzott érzelmi behálózottság, közelség, „mi”gondolkodás miatt a párok újabb és újabb megbeszéléseket folytattak, ha meg is egyeztek, később megváltoztatták véleményüket, vagy képtelenek voltak betartani a megállapodást. Ilyenkor általában a kommunikáció felszínes, a mediáció különösen heves és sajnos általában sikertelen. Számolni kell a bírósághoz való küldés, visszaküldés lehetőségével.

Lássuk, hogy a mediátor döntését mi befolyásolhatja, hogyan lehet elfogulatlanak maradni. Léteznek olyan esetek is, amelyek eredménytelenül záródnak. A közvetítőnek minden esetben meg kell birkóznia az érzelmekkel. Ez különösen akkor nehéz, amikor már az ő életében is volt hasonló szituáció.

Robert A. Demayo cikkében⁶ hat pontban foglalja össze a korrekt, józan mediációhoz, és az etikai hibák elkerüléséhez tett ajánlásokat:

1. A mediátornak tudatában kell lennie a mediációt érintő érzelmi elfogultságának, ha tisztában van az ezzel, akkor megelőzhető, hogy ezek befolyásolják cselekedeteit.
2. Nagy figyelmet kell fordítani azon helyzetekre, amelyekben érzelmileg igen eltérő hatást gyakorol rá a két fél.
3. Figyelje, hogy milyen mértékű érzelmi reakciót tapasztal a mediáció során.
4. Ügyeljen a standard mediációs gyakorlattól való legkisebb eltérésre is.
5. Tudnia kell, hogy veszélyes kizárólag a saját ítélőképességére bízni a felmerülő potenciális problémák azonosítását, a külső, csoportos konzultáció a közvetítőnek is hasznos lehet.
6. Legyen tisztában azzal, hogy a mediációs munka néha érzelmileg túl nagy kihívást jelent ahhoz, hogy a munkát folytatni tudja, ilyenkor meg kell vizsgálnia etikai felelősségét a visszalépésre.

Karunkon 2011. november 15-én mediációs TDK-t szerveztek négy meghívott szakember részvételével. A családi mediációval kapcsolatban Lovas Zsuzsa tartott előadást és válaszolta meg a felmerült kérdéseket. Elmondása szerint (vázlatosan) a mediációs tárgyalás a következő fázisokból áll:

1. fázis: Előkészítés:

- megnyitás: ez tulajdonképpen protokoll jellegű; bemutatkozás, majd sor kerül a szabályok ismertetésére.

⁶ROBERT A. DEMAYO: A válási mediáció gyakorlati és etikai szempontjai, különös tekintettel a mediátor döntését befolyásoló érzelmi tényezőkre. 105-107. in: KERTÉSZ TIBOR (szerk.): i.m. 97-107.

- információk összegyűjtése: aki az eljárást indítványozta, az kezdi az elbeszélést (mi a probléma, hogyan látja, miért alakult így a helyzet stb.). Ennek kifejtésére mindkét fél számára azonos időtartam áll rendelkezésre.
- megtárgyalandó témák jegyzéke: anyagi kérdések pontosítása, stb. A „mélypontok” tárgyalása során, ha valamelyik fél bántó, sértő kifejezést használ ennek abbahagyására a mediátornak figyelmeztetnie kell.

2. fázis: Mediációs ülés:

- felsorolt témák megtárgyalása
- megállapodás kidolgozása: csak azon témák kerülhetnek bele a megállapodásba, amelyekben mindkét fél egyetértett.
- megállapodás megírása: ha elhúzódik a tárgyalás és következő időpontra lesz szükség, ilyenkor részmegállapodás születhet.

3. fázis: Utókövetés:

Az utolsó tárgyalás után megszületett megállapodások betartásának kétséges volta miatt az egyik fél kérelmére lehetőség van későbbi utókövetésre. Meghatározhatják, hogy erre mely későbbi időpontban kerüljön sor, és hogy milyen hosszú legyen ennek időtartama. Itt is születhet megállapodás.

Miután megismertük, hogyan is épül fel az eljárások menete, lássunk egy esetet vázlatosan. Lehetőségem volt beszélgetni egy comediatórral, aki családi mediációs eljárásban vett részt. Az ő elbeszélése nyomán szeretnék rávilágítani egy konkrét esetre.⁷

A felek 10 éve házasok, két gyermekük van. Az utóbbi időkben egyre több a feszültség köztük, alapvetően a nevelési elvekben sem tudnak megegyezni. Felmerült a különköltözés kérdése, azonban ez magával hozta a következő problémát: a közelgő karácsonyi ünnepek lebonyolítása, szilveszter, lánygyermek születésnapja, és persze, hogy a gyerekek ebben az esetben kivel maradjanak. Az első ülésen sor került néhány téma összegyűjtésére, amiket meg kell beszélniük a feleknek. A mediátor csak azon témákat és olyan sorrendben írhatta fel, amelyeket mindkét szülő fontosnak tartott, hiszen ezek fogják képezni a megállapodás alapját, amit a feleknek be kellene tartaniuk. Felek által felállított sorrend:

1. ünnepek közös lebonyolítása, megszervezése,
2. lánygyermek születésnapja,
3. napirendi pontok,

⁷Beszélgetés Takácsné Fesető Irénnel, aki a Szent István Egyetem Gazdasági Főiskolai Kar Közvetítés (Mediáció) Szakirányú Továbbképzési Szakon szerzett diplomát 2011-ben

4. válásról beszélni,
5. együttműködés,
6. szülői magatartás.

Az érdekek megtalálása csökkentette a szülők közötti feszültséget. Az első két téma megtárgyalásra került, tehát részmegállapodás született, viszont a további kérdések megbeszélése végett új időpont egyeztetése vált szükségessé.

A második ülésen megegyeztek, hogy a gyerekeket az anya segíti a tanulásban, de ezt az apa is figyelemmel kíséri. Sikeresnek mondható az üléseken a kommunikáció megvalósulása, hiszen a felek otthonukban egyáltalán nem kommunikáltak.

Az utánkövetést az anya kérte, mert szerinte a megállapodásokban leírtakat nem tudják betartani. A mediátor az ülés elején ismertette a megállapodásokat. Az anya szerint nem változott semmit a helyzet, nem tudnak együttműködni. Az apa is így látja, szerinte a felesége szándékosan akadályoztatja őt, a gyerekeket az anya és a nagyszülők tönkre fogják tenni. A mediátor elmondta, hogy a megállapodások csak olyan dolgokat tartalmaztak, amiket a felek megfogalmaztak, ezek szerint nem gondolták át, hogy mit írtak alá. Szerinte a gyerekeket nem lehet kitenni ilyesfajta érzelmi játszmáknak, át fogja gondolni, hogy javasolja-e a védelembe vételt, össze fog hívni egy konferenciát, ahol a tanárok, a gyerekek és a szülők vesznek részt. A végleges javaslat persze a szülőkön múlik majd, de ehhez az kell, hogy az otthoni légkörben változás álljon be. Legelőször a gyerekekkel fog beszélni. Itt születik egy megállapodás, hogy a gyerekeket az anya behozza a szociális központba. A mediátornak a gyermekek érdekében kellett a védelembe vételt, mint lehetséges alternatívát felvetnie a terhelt érzelmi légkör miatt.

Esetünkben nem a házasság helyreállítása volt a mediáció célja, hanem a közös érdekek feltárása a konfliktus feloldására. Mindegyik fél meghallgatta a másikat, tisztázhatták álláspontjaikat. Ebben az esetben bebizonyosodott, hogy a vita mediációval nem volt megoldható, azonban az eljárás sikeressége az együtt eltöltött békés karácsony, ami a gyermekek számára nagyon fontos esemény volt.

II. A közvetítői törvény és előzményei

Az igényérvényesítés hagyományos, bírósági útja mellett léteznek az alternatív vitarendezési módszerek, melyek kevésbé formalizáltak és a jogviták peren kívüli rendezésére irányulnak.

Ilyen az arbitrációs, azaz választottbíróági eljárás, melyet az 1994. évi LXXI. tv. a választottbíráskodásról, továbbá a 2004. évi I. tv. - amely megalkotta a Sport Állandó Választottbírószabályozást - szabályoz. Az alternatív konfliktusmegoldások másik csoportját a mediációs eljárások képezik. A mediációs és az arbitrációs eljárások közötti átmenetet képviselő módszert hozta létre: a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. tv., valamint a 1992. évi XXII. tv. rendelkezései alapján létrehozott Munkaügyi Közvetítői és Döntőbírói Szolgálatra vonatkozó szabályozás. Közvetítői törvényünk a 2002. évi LV. tv. a közvetítői tevékenységről⁸ 2003. március 17-én lépett hatályba. Elmondhatjuk tehát, hogy a közvetítői tevékenység törvényi szintű szabályozása hosszú múltra nem tekint még vissza hazánkban. E törvénynek már volt előfutára: az egészségügyi közvetítői eljárásról szóló 2000. évi CXVI. tv.

A Kvt. megalkotásának igényét a bíróságok túlterheltsége, és egy olcsóbb, gyorsabb konfliktuskezelési módszer kidolgozásának szükségessége teremtette meg. A fentiek mellett azért volt rá szükség, mert "...személyi és vagyoni jogokkal összefüggésben nagyon sok olyan kérdés merülhet fel, amelyekben a konfliktushelyzet további éleződése helyett egy semleges és a konfliktussal nem érintett személy, a közvetítő segítségével létrejöhet a felek számára elfogadható megegyezés"- olvashattuk az előterjesztésben.⁹

A jogszabályi előzmények mellett már egyfajta intézményesülés is folyamatban volt, hiszen a Kvt. megalkotása előtt létrejött hazánkban az Országos Mediációs Egyesület, mely a Kvt. elméleti megalapozottságának segítése érdekében tanulmányokat jelentetett meg, amelyek a mediációról, mint az egyezségteremtés művészetéről, hatékonyságáról, gyorsaságáról adtak tájékoztatást.¹⁰

1994-ben jött létre hazánkban a Partners Hungary Alapítvány, amely jelenleg is közre működik a mediáció oktatásában: elméleti tudnivalók, helyzetgyakorlatok segítségével oktatják eszközrendszerét, készségeit.¹¹

A Kapcsolat Alapítvány 1992-ben alakult, és kimondottan a családi mediációval, azon belül is a gyermekeitől elszakadt szülők és gyermekek közötti kapcsolat őrzésével, javításával foglalkozik. Láthatjuk tehát, hogy a Kvt. megalkotását „elősegítő” jogszabályok, szervezetek már működtek korábban is. Vegyük górcső alá e törvény lényegi rendelkezéseit.

A törvény célként fogalmazza meg azt, hogy elősegítse a természetes személyek és más személyek személyi és vagyoni jogaival kapcsolatban felmerült olyan polgári jogviták

⁸Továbbiakban Kvt.

⁹KARDOS FERENC: Törvény a mediációról <http://www.szivtars.hu/?id=archiv2&ard2=mediacio.htm>(2012-01-15)

¹⁰LOVÁSZ GABRIELLA: Mediáció, avagy a konfliktuskezelés alternatív módja. *Napi Jogász*, 2001/1. 22-24.

¹¹DR. BARNÁÉ DR. MUCZER ERZSÉBET: A mediációról. *Magyar Jog*, 2000/10. 604.

rendezését, melyekben a felek rendelkezési jogát a törvény nem korlátozza.¹² Célja, hogy a polgári jogviták bíróságon kívül rendeződjenek, tehát elsősorban a bírósági eljárás megindítása előtt kíséreljék meg a felek konfliktusaik rendezését e módszer alapján. Megjegyzi, hogy a törvény hatálya nem terjed ki a külön törvényben szabályozott más közvetítői vagy békéltető eljárásra, illetve a választottbírói eljárás során lefolytatandó közvetítésre, valamint ha az 1952. évi III. tv.¹³ egyes fejezetei szerint perindításnak van helye (gondnokság alá helyezés, származás megállapítása iránti per, továbbá nincs mód a közvetítői eljárás alkalmazására a közigazgatási perekben, sajtóhelyreigazítási ügyekben, végrehajtási perekben). Továbbá a házassági ügyekben a bíróság döntése szükséges a házasság érvényességének, illetve létezésének, nem létezésének a megállapításához, valamint a házasság felbontásához, érvénytelenítéséhez is.

A törvény meghatározza a közvetítés fogalmát: „A közvetítés e törvény alapján lefolytatott olyan sajátos permegelőző, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása.”¹⁴

Közvetítő lehet természetes és jogi személy egyaránt.¹⁵ Az igazságügyért felelős miniszter vezeti a közvetítői névjegyzéket. A természetes személyekkel szembeni követelmények: felsőfokú végzettség, e végzettségnek megfelelő ötéves igazolt szakmai gyakorlat, büntetlen előélet, valamint ne álljon fenn vele szemben kizáró ok (pl. nem áll cselekvőképességet kizáró gondnokság alatt). Jogi személyeknél szükséges, hogy létesítő okiratában közvetítői tevékenységet tüntesse fel, és legyen közvetítői tevékenységre feljogosított tagja, vagy alkalmazottja, akiknek szerepelniük kell a névjegyzékben. A névjegyzékbe való bejegyzés idejétől válik jogosulttá az adott személy a hivatás gyakorlására. A névjegyzékbe- a feltételeknek való megfelelés esetén – kérelemre fel kell venni az azt kérőket.¹⁶ A törvény nem teszi lehetővé bíró, ügyész számára, hogy mediátorként dolgozzon. A közjegyzőknek és az ügyvédeknek viszont megadja a lehetőséget, azonban bizonyos összeférhetlenségi okokkal kívánja a törvény garantálni a pártatlanság, semlegesség kritériumának való megfelelést.

¹²Kvt.1§(1)

¹³Továbbiakban Pp.

¹⁴Kvt. 2.§

¹⁵Jelenleg 1590 természetes személy és 433 jogi személy szerepel a közvetítői névjegyzékben- A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által a szerző rendelkezésére bocsátott adatok alapján (2012-02-10)

¹⁶Kvt.4§- 5§

A törvényben nincs lefektetve, csak az indoklás utal arra, hogy a gyors helyzetfelismerés, a konfliktuskezelő képesség, a jó kommunikációs készség fontos szempontok e tevékenység gyakorlása során. 2009-től a törvénybe beiktatásra került a 12/A szakasz¹⁷, amely a megfelelő szakmai színvonal biztosítása érdekében a természetes személyt továbbképzésen történő részvételre kötelezi. A közvetítői működés ellenőrzésére az igazságügyért felelős miniszter jogosult.

A törvény IV. fejezetében a közvetítői eljárás folyamatát szabályozza, ezt a felek közös megegyezésük, önkéntes beleegyezésük alapján kezdeményezhetik. Közösén kéri fel azt a természetes vagy jogi személyt, aki az ügyükben el fog járni. A felkért közvetítőnek 8 napon belül írásban nyilatkoznia kell a felkérés elfogadásáról vagy visszautasításáról, valamint az összeférhetetlenségről. Az összeférhetetlenségi szabályok természetesen az objektivitás, semlegesség, pártatlanság érvényesülésének garanciájaként szolgálnak. Köteles a felkérést elutasítani a közvetítő akkor, ha az őt foglalkoztató jogi személy a felek bármelyikével az 1959. évi IV. tv a Polgári Törvénykönyvről¹⁸ 685/B§- a alapján összefonódásban lévő szervezet, valamelyik féllel való viszonyában többségi befolyás áll fenn. Továbbá, ha a felek valamelyikével munkaviszonyban, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban, tagsági viszonyban áll vagy az ügyben egyébként elfogult, érdekelt. A választási autonómia a feleket megilleti abban az esetben, ha a közvetítő a felkérést megelőző öt éven belül bármelyik felet már képviselte, vagy vele munkaviszonyban, tagsági viszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban állt. Aki közvetítőként, a felek képviselőjeként, szakértőként részt vett a közvetítői eljárásban, továbbá a tevékenységét szüneteltető közvetítő, azon jogvitában, amely az eljárás tárgya volt vagy az azzal összefüggő szerződésből, egyéb jogviszonyból keletkezett, nem járhat el választottbíróként, szakértőként vagy valamelyik fél képviselőjeként. Itt kell megemlítenünk azt, hogy a közvetítőt mind az eljárás alatt, mind az azt követően titoktartási kötelezettség terheli.¹⁹

Az eljárás csak akkor indulhat meg, ha azon a felek mindegyike megjelenik. Az első közvetítői megbeszélésen a felek kérelmére tovább folyik az eljárás. Ezt írásban rögzítik is, ez az okirat tartalmazza a felmerülő költségekre, az elállás és a megszüntetés eseteire, a titoktartásra vonatkozó megállapodásokat. Az eljárás megállapodással zárul, melyet minden résztvevő egyetértő aláírással konstatál. A megállapodás nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy a vitás ügyben igényüket bírósági vagy választottbíróági eljárás keretében

¹⁷Beiktatta: 2009. évi LXXV.tv.55§

¹⁸Továbbiakban Ptk.

¹⁹Kvt. 26.§

érvényesítsék, hiszen az eljárás során megszületett megállapodáshoz a törvény végrehajthatóságot nem kapcsol.

A közvetítő tevékenységéért közvetítői díj és költségtérítés jár. A díj összege a felek és a közvetítő között szabad megállapodáson alapul. A közvetítői díjat, költségeket és az esetleges szakértői díjat, költségeket a felek egymás között egyenlő arányban viselik, kivéve ha másként állapodnak meg.²⁰

A közvetítői eljárás befejeződik:

1. a megállapodás aláírásának napjával,
2. ha az egyik fél közli a másik féllel és a közvetítővel, hogy az eljárást befejezettnek tekinti,
3. ha a felek egybehangzóan kijelentik, hogy kérik az eljárás befejezését,
4. a nyilatkozat aláírásának napjától számított négy hónap elteltével.²¹

A törvény tehát általánosan szabályozza a közvetítői tevékenységet, rendelkezései tehát irányadóak lesznek a családi mediációra is, ezért láttam szükségesnek a törvény rendszerének áttekintését, kijelölve ezáltal a családi mediáció jogi kereteit.

III. A családi mediáció egyéni vonásai, alapelvek

A családi mediáció az általános jellemzőkön túl sajátos „tulajdonságokkal” is felruházható. Az emberek mindennapi életében sok eset generálódhat, ami konfliktusok forrásává válhat; házastársak, párok között, de szülő- gyermek között is, illetve több generáció együttélése esetén a generációk közti nézetkülönbségek miatt is sor kerülhet ezen eljárásra. A házastársak között a konfliktus mélységét tekintve persze eltérő lehet. Ezért lehetséges, hogy terápiával, mediációval megoldható a helyzet anélkül, hogy a felek felbontanák a házasságot, de gyakori az az eset is, amikor a mediáció kiegészítő szerepet játszik, és a jogi eljárás keretei lesznek a meghatározóak. Ilyen eset különösen a házasság felbontása, a gyermekelhelyezés, illetve a gyermekelhelyezés megváltoztatása. Összegezve a következő felosztás szemlélteti a családi mediáció fajtáit:

1. Jogi szabályozás körébe tartozó ügyek

²⁰Decastello Alice mutat rá ezen rendelkezés „nagyvonalúságára”. Úgy véli, hogy mivel az első „valódi” mediációs törvény az egészségügyi közvetítői eljárásról szóló 2000. évi CXVI. tv.volt, ezért abban kellett a szigorú, tételesen felsoroltösszegszerűséget megállapítani (ezt a 4/2001. (II.20.) EÜM-IM rendelet határozza meg, 4.§-5.§).Ld. DECASTELLO ALICE: A közvetítői törvények összehasonlítása, különös tekintettel az egészségügyi közvetítői eljárásra. *Jura* 2007/1. 156-157.

²¹Kvt. 35.§

- a, Házasság felbontása- válási mediáció
- b, Gyermekelhelyezés, gyermekelhelyezés megváltoztatása (gyermekvédelmi közvetítői eljárás, kapcsolatügyi mediáció)

2. Jogi szabályozás körén kívül eső ügyek

- a, Családi konfliktusok (gyermek, szülő, nagyszülő)
- b, A házasság felbontásához, gyermekelhelyezéshez kapcsolódó ügyek (részletszabályok), melyek nem tartoznak jogi útra²²

A mai fogyasztói, globalizálódó társadalmunkban sajnos az emberi értékek csökkenésével, átértékelődésével a házasság fogalma is „használati cikké” vált, hiszen vannak olyan emberek, akik 2- 3 házasságot is kötnek, majd felbontanak. Sokan nem keresnek alternatívát a problémák feltárására, megoldására, hanem úgy gondolják, hogy legegyszerűbb az, ha azt, ami „elromlott”, kicserélik. Mások elköteleződöttségükönél fogva megtesznek mindent, próbálkoznak terápiás módszerekkel, vagy túrnek a végsőig, de ha csak az egyik fél tesz erőfeszítéseket a házasság rendes viszonyok között tartására, az kevés. Végül eljutnak oda a felek, hogy jobb lesz mindkettőjüknek, ha felbontják a köteléket. A hazai bontási rendszer ismertetésére nem térek ki - a terjedelmi korlátok végett - csak a mediációval kapcsolatos összefüggésekre utalok.

Egyszerűbb megoldásnak a „meg egyeztetés” bontást tekinthetjük. Itt szeretnék jelezni néhány, a felszínre nem került problémát. A felek egyenjogúsága, az erőviszonyok különbözősége gyakran a felszín alatt marad. Ez azt eredményezheti, hogy az erőpozícióban lévő fél rákényszeríti az akaratát a másik félre, és csak egy látszat megegyezés lesz a végeredmény. Ha az egyenlőtlenség, az aránytalanság túlzott volta kitűnik a bíróságnak, az egyezséget nem hagyhatja jóvá. Ez azonban nem gyakran fordul elő, hiszen feltételezik, hogy az egyezés ténylegesen azért született meg, mert a felek kölcsönösen, egyetértésben a jogvita mielőbbi lezárására törekednek. Úgy gondolom, ez elkerülhető lenne, ha a felek a keresetlevél benyújtását megelőzően mediációs eljárás keretében kötnének egyezséget.

Az eljárás igénybe vételének lehetősége nagyban segíti a kívánt, mindkét fél számára leginkább megfelelő alternatíva nyújtását, hiszen mind a rendes bírósági eljárás előtt vagy helyett, az eljárás szünetelése mellett, valamint a bírósági eljárás után is alkalmazható. A

²²Ez a csoportosítás Varga Szabolcs felosztásán alapul ld. VARGA SZABOLCS: A családi közvetítés (mediáció) specifikumai és problémái. *De iurisprudentia et iure publico, Jog- és Politikatudományi Folyóirat*, 2009/2. 11.

válási mediáció legfőbb előnye abban rejlik, hogy komplexen kezeli a jogi és érzelmi kérdéseket.²³

A kapcsolatok felbontásának jogi útja általában a vagyonmegosztás, gyermekelhelyezés, kapcsolattartás témájának komplexitását nem képes véglegesen megoldani. Ezek során a gyermekek akár egész életükre szóló sérelmeket szenvedhetnek el. A „válások legnagyobb vesztese” mindig a gyermekek. Nemcsak a feleknek, de a gyermekeknek is egyfajta elszakadást jelent a házasság felbontása. A gyerekek gyakran a régi család helyreállítását szeretnék, vagy legalábbis azt, hogy zavartalanul hozzáférhessenek a másik szülőhöz.²⁴

A különböző életkorú gyermekek reakcióit a válásra a Bognár- Telkes szerzőpáros vizsgálta,²⁵ ezek közül csak néhányat említenék: fokozott ragaszkodás, elhagyástól való félelem, depresszió, romló iskolai teljesítmény.

Egy kutatás²⁶ - mely a házasság felbontások hosszú távú következményeit tanulmányozta- eredményeként konstatálható volt, hogy az elvált szülők gyermekei felnőttként érzelmi dilemmába kerülnek, a kötődési vágy és az attól való félelem között ingadoznak, hogy szüleikhez hasonlóan kudarcot vallanak a párkapcsolat terén. Ők gyakran lesznek ismét válások áldozatai, nagy arányban házasodtak és váltak el hamar.

Megvizsgáltuk azt, hogy a gyermekre milyen súlyok nehezednek a válás folyamata során. Azt is megállapítottuk, hogy a családi mediációkban (különösen a válási mediáció esetén), milyen nehéz helyzetben van a közvetítő is, hiszen a felgyülemlett érzelmeket neki kordában kell tartania. Célszerű lenne a válási folyamatokban az eljáró bírót is felkészíteni szakképzéssel, hogy minél hatékonyabban tudjanak eljárni egy- egy bontóper során. Üdvözlendő azonban, hogy többek között az ilyen ügyekkel foglalkozó bírók és más családjogi ügyekkel foglalkozók számára is van lehetőség már családjogi szakjogász képzésen részt venni.²⁷

A családi mediáció sajátosságai megtalálhatóak az alapelvekben is. A közvetítésnek, mint módszernek megvannak a maga alapelvei, azonban vannak olyan kritériumok, melyeknek a családi jelleg miatt különös jelentőség tulajdonítható.

²³SOMFAI BALÁZS: Bontás és közvetítés. *Családi Jog*, 2003/2. 7-8.

²⁴KALMÁR ILONA: Gyerekek, szülők, válás

http://gyerek.virtus.hu/index.php?id=detailed_article&aid=14905&recommend=1(2012-02-04)

²⁵BOGNÁR GÁBOR –TELKES JÓZSEF: *A válás lélektana*. Budapest: Közgazd. És Jogk. Kvk., 1986. 96.

²⁶Judith Wallerstin- Julia Lewis amerikai kutatópáros által végzett megfigyelés 25 év tapasztalata alapján, ld.

KAREN ANDERSEN- ANGELA GATTEBURG: A válások vesztesei. *Valóság*, 2003/2. 118- 119.

²⁷TAKÁCS ANDREA: A válás és a válóperes bíró lélektanáról – gondolatok a családjogi szakjogász-képzés ürügyén. *Családi Jog*, 2008, december. 44.

1. Az önkéntesség elvéből az következik, hogy az eljárást a felek önként választják, felelősséget vállalván döntésükért, önrendelkezési jogukat megtartván. Előfordulhatnak olyan esetek, amikor nem mondható az eljárás teljesen önkéntesnek. Ezek azon esetek, amikor a gyermek érdeke megkívánja, hogy számára megfelelő megegyezés szülessen az őt érintő kérdésekben.
Ausztriában él a következő szabályozás : 2000. január 1-jén hatályba lépett az osztrák polgári perrendtartásnak az első mediációra utaló szabálya, melynek értelmében a házassági bontóperben a bíróság- a békítési kísérlet sikertelensége esetén- köteles a felek figyelmét felhívni a bíróságon kívüli tanácsadás illetve közvetítés lehetőségére.²⁸ A hazánkban történő szabályozási, kodifikációs folyamatok is egyre inkább az irányba mutatnak, hogy bizonyos esetekben kötelezően el kell rendelni családi ügyekben a mediációt. Ezt a későbbi fejezetben kívánom részletezni.
2. Függetlenség, pártatlanság, semlegesség. A függetlenség az utasíthatóság és a hatósági befolyásolhatóság hiányát jelenti. A pártatlanság pedig egy „hivatáserkölcsi követelmény”²⁹ melynek érvényesülését szolgálják különösen az összeférhetetlenségi szabályok.³⁰
3. A felek egyenrangúságának minden mediációs eljárás során érvényesülnie kell. Azonban mint azt a kapcsolatügyeleti közvetítésnél említeni fogom, ott a közvetítőnek a gyermek érdekeit kell képviselnie, ennél fogva azt a szülőt kell „erősítenie”, aki a gyermek érdekeit jobban figyelembe veszi. Ő felel azért is, hogy a megállapodás ne legyen ellentétes a gyermek érdekeivel.
4. Az együttes személyes jelenlét is meghatározó eleme a közvetői eljárásoknak. Vannak olyan esetek, ahol célszerű alkalmazni a különbeszélgetéseket. Tipikus példája ennek a családi ügyekben, amikor a felek már régóta nem kommunikálnak egymással. Ilyenkor a mediátor külön- külön hallgatja meg őket, sérelmeiket, hogy aztán a közös pontokat megtalálva tudja lefolytatni a felekkel a mediációt. Ez megvalósulhat úgy, hogy a mediátor külön- külön találkozik a felekkel más- más időpontban, külön napokon. Sétáló vagy ingázó

²⁸KENGYEL MIKLÓS: A polgári eljárásjog az ezredfordulón. *Magyar Jog*, 2000, december 719.

²⁹NAGYPÁL SZABOLCS: A családjogi közvetítés (mediáció) alapelvei és sajátosságai. *Családi Jog*, 2011, március.

21.

³⁰Kvt. 25.§(1)-(3)

mediáció esetén pedig ide- oda vándorol a két fél között és közben megfelelő módon beszámol a másik félnek a vonatkozó és őt érintő fejleményekről.³¹

5. Az átcsábítás, befolyásolás tilalma is megjelenik, mint alapelv. Ez tulajdonképpen az erőfölénynek a kordában tartását is jelenti. A mediátornak nem szabad hagynia, hogy az egyik fél a másikat megfenyegetse, vagy kényszerítse bármivel egy számára előnytelenebb megegyezés elfogadására.
6. A titoktartási kötelezettség is szerepel az alapelvek körében, ami a közvetítőre ró kötelezettséget, hiszen a felek a bizalmukba fogadják, ezáltal belelát a család legmélyebb titkaiba. A magánéletet a messzemenőig tiszteletben kell tartania. Ezt az elvet hivatott képviselni az a rendelkezés, miszerint a közvetítőt az eljárásokban tanúként nem lehet meghallgatni,³² hiszen olyan információk birtokába juthat a jóval bizalomteljesebb légkörben, amelyeket az egyik vagy másik fél ellen fel lehetne használni.

IV. A gyermekvédelmi közvetítői eljárás

A gyermekek védelmének igénye különböző szervezeti fokokban, szinteken, szabályozásokon keresztül, de szinte a történelem folyamán mindig jelen volt. Hazánkban az első írásos források már Szent István törvényeiben is megjelentek. Hosszú út vezetett a 20. század vége felé létrejött gyermekvédelmi rendszer kialakulásához.³³ A gyermekvédelmi törvény³⁴ szabályozza a gyermekek védelméhez szükséges pénzbeli, természetbeni juttatások rendszerét, illetve a gyermekvédelmi alapellátások, szakellátások rendszerét, a gyámhatóság részéről megtehető hatósági intézkedések körét.³⁵ Deklarálja bizonyos gyermeki jogok érvényesülését, témánk szempontjából ezek közül a következőket emelném ki:

1. a gyermek mindenek felett álló érdeke,
2. a gyermek testi, erkölcsi, érzelmi fejlődéséhez való joga,
3. a szülővel való kapcsolattartás joga,

³¹NAGYPÁL SZABOLCS i.m. 21.

³²Pp. 170.§(1)d

³³terjedelmi korlátok miatt nem kívánom részletezni a jelenlegi gyermekvédelmi rendszer kialakulásának történeti állomásait, ld bővebben: BARZÓ TÍMEA: A magyar családjog múltja, jelene és jövője 2.Rész: A gyermekvédelem fejlődésének rövid történeti bemutatása és az európai családjog jövője. *Családi Jog*, 2006, június. 1-10.

³⁴1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, továbbiakban Gyvt.

³⁵A gyermekvédelem rendszerét, intézményrendszerét ld. bővebben: RÓZSÁS ESZTER: A gyermekvédelem rendszere. *Jura*, 2004/2.140-148.

4. szabad véleménynyilvánításhoz való jog, panaszjog³⁶

A gyermek mindenképp felett álló érdeke, mint gyermeki jog és alapelv a Gyvt.-ben³⁷ megjelenik (ez az alapelv a Gyermek jogairól szóló egyezményből lett beemelve), mint az egyes hatóságokra kirótt kötelezettség: a gyámhivatalok, bíróságok, a gyermekek védelmét ellátó helyi önkormányzatok, rendőrség, más szervezetek és személyek a gyermekek mindenképp felett álló érdekét figyelembe véve, törvényben elismert jogait biztosítva kell, hogy eljárjanak. Ez az alapelv biztosítja a gyermek alapvető és speciális jogainak érvényesülését, gyakorlását. A gyermek számára egy pozitív diszkrimináció a szülővel szemben, mely biztosítja, hogy felnőtté válhasson, és képes legyen emberi, polgári, politikai jogai gyakorlására.³⁸ Egyébként ez az alapelv az 1952. évi IV. tv. a házasságról, a családról és a gyámságról³⁹ is megjelenik, 1.§- a deklarálja, hogy a tv. alkalmazása során mindenkor a kiskorú gyermek érdekére figyelemmel, jogait biztosítva kell eljárni. A mindenképp felett álló érdek érvényesülésének akadályát az elhúzódozó bírósági eljárások is képezhetik. A gyermek elhelyezésével, a kapcsolattartással összefüggő határozatok megszületése a bíróságok túlterheltsége végett hónapokig, akár egy éven túl is elhúzódohatnak, és ez a „rendezetlenség”, bizonytalanság sértheti a gyermek érdekeit.

A véleménynyilvánításhoz kapcsolódóan kell megemlítenünk az 1991. évi LXIV. Tv a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló jogszabályi rendelkezést. Ennek alapján: „Az Egyezményben részes államok az ítélőképesége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon nyilváníthassa véleményét figyelemmel korára és érettségi fokára. Ebből a célból nevezetesen lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák.”⁴⁰

A kiskorú véleménynyilvánításának szabadsága több esetben is felmerül a Gyvt-n kívül is. A Csjt. 71.§- a biztosítja, hogy a szülői felügyeleti jog gyakorlása során a szülőknek biztosítaniuk kell, hogy az ítélőképesége birtokában lévő gyermek véleményét

³⁶ Az egyes gyermeki jogok jogforrásait, gyermeki jogok komplex rendszerét taglalja: RÓZSÁS ESZTER: A gyermeki jogok rendszere. *Jura*, 2005/2. 172- 178.

³⁷ Gyvt. 2.§(1)

³⁸ SZÜDI JÁNOS: A gyermek mindenképp felett álló érdeke. *Magyar Jog* 2006/5. 276.

³⁹ Továbbiakban Csjt.

⁴⁰ 1991. évi LXIV. Tv a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről 12.cikk

nyilváníthatson az őt érintő kérdésekben. A Csjt. 74.§- a különös figyelmet érdemel, hiszen a gyermek elhelyezése és elhelyezésnek megváltoztatása kérdésében a 14. életévét betöltött gyermek elhelyezésére vonatkozó döntés csak az egyetértésével hozható, kivéve ha az általa választott döntés a fejlődését veszélyeztetné. A 14. életévét be nem töltött gyermeket indokolt esetben kell meghallgatni, ill. ha maga kéri a meghallgatást. Itt kell azonban megjegyeznünk, hogy a vélemény, ill. a döntés arról, hogy a kiskorú melyik szülőnél akar maradni jog és nem kötelesség, azaz nem kötelezhető arra, hogy ő döntse el azt, hogy melyik szülőjénél kerüljön elhelyezésre.⁴¹ A Ptk. 12/D§ utal arra, hogy a törvényes képviselőnek a kiskorú személyét és vagyonát jognyilatkozata megtétele során a korlátozott cselekvőképességű, illetve az ítélőképessége birtokában lévő cselekvőképtelen kiskorú véleményét figyelembe kell vennie. A véleménynyilvánítással kapcsolatban említésre kerül az „ítélőképesség” fogalma, amit néha a cselekvőképességgel azonosítanak. Szükséges tehát terminológiailag tisztáznunk, hogy ez mit is takar, hiszen a két fogalom korántsem azonos. Törvényi definíciót a 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról⁴² 2.§- a ad: „az ítélőképessége birtokában lévő gyermek: az a kiskorú, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes - meghallgatása során - az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni”. Ez a gyakorlatban nem ad sajnos egyértelmű eligazítást. A bíróságok általában a Csjt.-ben is meghatározott 14. életévet tekintik relevánsnak, ahonnan is nem tekintenek már el a közvetlen meghallgatástól. Ez nem mindig tekinthető helyénvalónak, hiszen pszichológiai kutatások alapján megállapítható, hogy 8 éves kora körül a gyermek megfelelően érzékeli a valóságot, erkölcsi ítéletek kialakítására is képes, 12 éves korára pedig a logikus gondolkodást is elsajátítja. Tehát a 6-8. életév a szülők és az eljáró bíróságok, hatóságok számára már releváns tényező lehet a gyermek meghallgatása szempontjából.⁴³

Ezen eseteken kívül a gyermek meghallgatása polgári peres, a gyámhivatal előtt indult ügyekben is jelentőséggel bírhat. A dolgozat szempontjából fontos a gyermek bevonása a mediációs eljárásba. Mivel a mediációban kötetlenebb a légkör, eltér a hivatalos eljárásoktól, a folyamat kontrollja a felek kezében marad, az ilyen eljárásba bevont gyermeket nem

⁴¹BARZÓ TÍMEA: A gyermek alapvető jogainak védelme a magyar jogban. *Családi Jog*, 2005, szeptember. 3.

⁴²továbbiakban Gyer.

⁴³BUCSI ÁGNES: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban- egy alapelv érvényesülése a magyar joggyakorlatban I. rész. *Családi Jog*, 2011, június. 20.

nyomasztja annyira az, hogy véleményt kell nyilvánítania az őt érintő kérdésekben, mint amikor tudja, hogy a sorsáról végleges döntés születik.⁴⁴

Vizsgáljuk meg a gyermekvédelmi közvetítői eljárás szabályrendszerét. Az eljárás a Gyer. 14/2003. (II.12) Korm. rendelettel történt módosításával került bevezetésre 2005. júl. 1-jétől, a jogszabály 30/A-D§-ai szabályozzák.

Igénybe vehető az eljárás, ha a felek esetleges egyezségkötési kísérlete a kapcsolattartás szabályozásával összefüggésben kudarcba fulladt, azonban a felek beleegyezésére szükség van ahhoz, hogy az eljárás megindulhasson. Az eljárásról a gyámhivatalnak tájékoztatást kell adnia. Ahhoz, hogy a tájékoztatás teljes körű legyen a gyámhivatalnak felkészült munkatársakat kellene alkalmaznia. Ez csak úgy lehetséges, ha olyan ügyintézők foglalkoznak a kérdéssel, akik mediációs alapképzésen, tréningen vettek részt.⁴⁵

A felek együttesen jelölik ki a közvetítőt a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal Országos Gyermekvédelmi Szakértői Névjegyzékébe vagy az igazságügyért felelős miniszter által vezetett közvetítői névjegyzékbe felvett közvetítők közül. Ez a jegyzék a gyámhivatalban, ill. a gyermekjóléti szolgálat helyiségében megtekinthető. Ha sikerült a közvetítő személyében megállapodni, a gyámhivatal értesíti a közvetítőt a kijelölésről, ő három napon belül írásban nyilatkozik a kijelölés elfogadásáról vagy visszautasításáról. Amennyiben elfogadja a felkérést nyilatkoznia kell, hogy az ügyben nem elfogult, és a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvényben meghatározott kizáró okok nem állnak fenn vele szemben.⁴⁶

A kijelölés elfogadásától számított 15 napon belül a közvetítő a feleket megbeszélésre invitálja, ahol tájékoztatja őket az eljárás menetéről, a titoktartási kötelezettségről. A jogszabály deklarálja, hogy a 12 éven felüli gyermeket minden esetben meghallgatja a közvetítő, azonban az ítézőképessége birtokában lévő gyermeket csak akkor, ha a felek, illetve a gyámhivatal javasolja.⁴⁷ Úgy vélem, hogy ez a rendelkezés csorbíthatja a gyermek véleménynyilvánításához való jogát, hiszen a 12. életév be nem töltése előtt is nyilatkozhatna a gyermek az őt érintő ügyekben.

Ha a felek között sikerül az egyezséget megteremteni, azt a közvetítő írásba foglalja, melyet a felek és ő maga is aláír, majd ezt 8 napon belül elküldi a kapcsolattartást szabályozó gyámhivatalnak. A közvetítő az egyezség (vagy az eredménytelenségről szóló beszámoló)

⁴⁴BUCSI ÁGNES: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban- egy alapelv érvényesülése a magyar joggyakorlatban II. rész. *Családi Jog*, 2011, szeptember. 15-16.

⁴⁵SOMFAI BALÁZS: Közvetítés a gyermek érdekében. *Családi Jog*, 2009, március. 13.

⁴⁶Gyer.30§/B (1)(2)

⁴⁷Gyer.30.§/C(1)(2)

mellé nem fűzhet szakvéleményt, hiszen az eljárás során tapasztalt, hallott tények, látott viselkedésmódok alapján összefoglalhatná észrevételeit. Ezzel megszegné a titoktartási kötelezettségét, amiről az eljárás elején a feleket biztosította. A gyámhivatal, ha a felek ezt kéri, az egyezséget jóváhagyja.

A rendelet lehetőséget biztosít a gyermekvédelmi közvetítői eljárásra a végrehajtási szakban is. Somfai Balázs mutat rá cikkében ⁴⁸ e rendelkezés „pontatlanságára.” Ilyenkor már a végrehajtható határozat van a feleknél, ami jogerővel rendelkezik. Ezen esetben nincs mit „mediálni”, esetlegesen új egyezséget köthetnek a felek, ez azonban már nem végrehajtás, hanem újraszabályozás. Ha pedig kötve vannak a határozathoz, akkor le kell szögezni, hogy az továbbra is irányadó, azt pusztán kiegészíteni lehet a mediációs eljárás során született megállapodásokkal. Ha ezeket a gyámhivatal jóváhagyja, akkor a határozat részét, mellékleteit képezhetik.

A szabályozás leggyengébb pontja a közvetítő személyének kiválasztása, ahol leginkább lényeges a pszichikai, szakmai alkalmasság. Közvetítői törvényünk „fogyatékosága” az, hogy speciális képzettséget nem kíván meg (pl. mediációval kapcsolatban gyakorlati ismeretet, tréninget, vizsgát, diplomát a névjegyzékbe jelentkező mediátortól), ezért a névjegyzékből választható feleknél nem egyszerű a megfelelő szakembert megtalálni. Különösen nehéz ez, mivel az esetek nagy részében kiemelt szakterület nincs megjelölve. Ezáltal nincs megfelelően garántálva azon szakemberek köre, akik a kiskorú gyermek jogival, ügyeivel foglalkozhatnának. Jóllehet vannak tapasztalt, gyakorlattal rendelkező szakemberek, a szabályozási rendszer fogyatékosága, pontatlansága miatt mégsem biztos, hogy az adott ügyet az arra leginkább alkalmas személy látja el. Véleményem szerint nagyobb differenciáltságra lenne szükség a mediátorok személyét illetően, különösen ilyen esetekben, ahol a gyermekek életét jelentősen befolyásoló döntések kerülnek megfogalmazásra.

Miután megvizsgáltuk a megfelelő mediátor kiválasztásának nehézségeit, lássuk a képzéseket, szakmai felkészítők lehetőségének tárházát, melyek talán ezen hiba későbbi kiküszöbölését is elősegíthetik. A Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal Országos Gyermekvédelmi Szakértői Névjegyzéket alakított ki, ebben kimondottan gyermekvédelmi szakemberek szerepelnek, akiknek 40 órás tréning elvégzését kell igazolniuk. Ezt az óraszámot lehetne ugyan emelni, de a specializáció már megfigyelhető. Ezek mellett szakosított képzések állnak rendelkezésre különböző szervezeteknél. Végül a felek kezdeményezésére, a hatósági eljárást megelőzve olyan személyek járhatnak el mediátorként,

⁴⁸SOMFAI BALÁZS: Közvetítés a gyermek érdekében. *Családi Jog*, 2009, március. 14.

akik a gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények alkalmazottainak szóló konfliktuskezelő vagy mediációs tréningen részt vettek.⁴⁹ Ez- a gyakorlatban párhuzamosan működő „névjegyzék- lista”- aggályokra adhat okot, hiszen a felek gyakran ezen módszer létezéséről nem hallottak, és az eléjük tárt névjegyzékekből történő választás kockázatokra adhat lehetőséget. Tehát a jövőben igyekezni kell ezt a problémát kiküszöbölni, felszámolására erőfeszítéseket kell tenni, elérvén azt, hogy a szakmaiság hiánya ne okozzon hibákat semmilyen esetben sem.

A Polgári Törvénykönyv Családjogi Könyvének Szakértői Javaslat szerinti változtatásokra a későbbi fejezetben térek ki.

V. A kapcsolatügyleti mediáció, a családi mediáció speciális formája

Mielőtt a kapcsolatügyleti mediációt taglalnánk, érdemes foglalkoznunk a témához szorosan kapcsolódó kapcsolattartás kérdéskörével. A családjogi perek esetén járulékos kérdésként merül fel a kapcsolattartási jog. Azért is kulcskérdés a gyermekkel kapcsolatos döntések kimenetele, mert a pénzbeli, vagyoni veszteségek pótolhatók, a gyermek azonban nem.

A kapcsolattartás témáját illetően több jogszabályban is találunk rendelkezéseket. Célját a Gyer. 27.§ fogalmazza meg: azon személyek, akik jogosultak a kapcsolattartásra a gyermekkel a kapcsolatot tartásuk fenn, a gyermek nevelését, fejlődését kísérik figyelemmel és segítsék. De kik azok a személyek, akik jogosultak erre? A kapcsolattartás joga megilleti a nagyszülőket, nagykorú testvért, szülő testvérét, szülő házastársát is bizonyos esetekben.⁵⁰

Ez a szabályozás első pillantásra helyesnek bizonyulhat, de ha a gyakorlati életből kiragadunk egy példát, már nem tűnik maradéktalanul méltányosnak. Ha valaki élettársa gyermekét sajátjaként gondozza évekig, és később megszakad a kapcsolata a gyermek szülőjével, arra az esetre a jogszabályi rendelkezés nem biztosítja a kapcsolattartási jogot. Ez annak függvénye lesz, hogy a vér szerinti szülő bosszúvágya önös érdekét helyezi előtérbe, vagy a gyermeke érdekét tartja szem előtt. Mindezt fontolóra véve a kapcsolattartásra jogosultak körét indokolt lenne kiterjeszteni az olyan személyekre, akik a gyermeket legalább

⁴⁹15/1998- (IV.30.)NM rend. 7-7/B§

⁵⁰149/1997 (IX.10.) Korm. rend. a gyámhatóságról, valamint a gyermekvédelmi gyámügyi eljárásról 28.§(1)

egy évet meghaladóan nevelték.⁵¹ Tekintetbe kellene venni, hogy mind a gyermeket nevelőnek, mind pedig a gyermeknek ez idő alatt kölcsönös kötődése alakul ki.⁵²

A kapcsolattartás módját elsősorban a szülőknek kell eldönteniük. A jogosult és a kötelezett megállapodása vagy egymás között, vagy a bíróság, ill. a gyámhivatal előtt történik. A kapcsolattartás rendezésének önkéntes, békés módja az, amely a gyermek és mindkét szülő érdekében álló tartós és kulturált kapcsolattartást biztosítja. A kapcsolattartás egyezséggel történő rendezése a gyermek megnyugvását segítheti elő. A 14. év feletti gyermekek véleményét ki kell kérni, hiszen a gyermekre tekintettel, érdekeinek megfelelő egyezség létrehozása a cél, nem pedig egy sematikus, életvitelétől idegen megállapodás. A jogszabálysövegben a „megegyeznek” kifejezés utal arra, hogy a kapcsolattartás módjának meghatározása nem lehetőséget takar, hanem kötelezettség is a felek részére.⁵³

Az elmaradt kapcsolattartás pótlásának rendjéről is meg kell állapodnia a feleknek, és arról, hogy a kapcsolattartást akadályozó körülményekről a felek előzetesen tájékoztatják egymást.⁵⁴

Léteznek esetek, amikor a kötelezett szándékosan akadályozza a jogosultat kapcsolattartási jogának gyakorlásában. Ilyenkor bírság kiszabása mellett újabb határidőt kellene kitűzni a pótlásra. Ha az akadályoztató szülő kifizeti a bírságot gyakorlatilag szabadul a pótlási kötelezettsége alól. A Btk. 195.§(4)⁵⁵ alapján néhány eljárás indul csak és azok többsége sem végződik jogerős marasztalással. A szabályozási hiányosságok rendezésére Regász Mária a következő megoldási javaslatot ajánlja:⁵⁶ olyan jogszabályozási megfogalmazásra lenne szükség, mely kimondja, hogy a jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartást kötelező pótolni, valamint ha határidőt tűz a gyámhivatal a pótlásra, és a gondozó szülő ennek nem tesz eleget, akkor mindaddig új határidőt, illetve bírságot kellene kiszabni, amíg a pótlásra ténylegesen sor kerül, azaz amíg a kapcsolattartás létre nem jön.

⁵¹REGÁSZ MÁRIA: Kapcsolattartási kérdések bontóperekben. *Ügyvédek Lapja*, 2011/2. 22.

⁵²Ezzel kapcsolatban szeretném megjegyezni azt, hogy az új Polgári Törvénykönyv 3:181.§(3) feloldaná a fentebb említett problémákat, méltánytalanságokat, hiszen a kapcsolattartásra jogosultak körét kibővíti a mostoha-szülővel, a nevelőszülővel, a korábbi gyámmal és azzal a szülővel, akinek a gyermekre vonatkozó apasági vélelmét a bíróság megdöntötte akkor, ha hosszabb időn keresztül az említettek háztartásában nevelkedett.

⁵³SOMFAI BALÁZS: A szülői felügyelet és a gyermekvédelmi gondoskodás. In KÖRÖS ANDRÁS (szerk.): *A családjog kézikönyve* 767- 769

⁵⁴Gyer.30.§(7)

⁵⁵Btk. 195.§(4):„Aki a bírósági vagy hatósági határozat alapján nála elhelyezett kiskorú és a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy fenntartását a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is akadályozza, vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő”.

⁵⁶REGÁSZ MÁRIA: A kapcsolattartási kérdések bontóperekben. *Ügyvédek Lapja*, 2011/2. 29.

A gondozó szülő ellen alkalmazható szankciók tehát a következők: figyelmeztetés, bírság, a gyermekelhelyezés megváltoztatása iránti perindítás és a büntetőeljárás megindítása.⁵⁷ A gyermekelhelyezés megváltoztatását a bíróságok ritkán rendelik el, erre akkor van lehetőség, ha a gyermeket nevelő szülő vagy más személy a gyermeket bizonyíthatóan folyamatosan a jogosult ellen neveli, és a kapcsolattartásra vonatkozó határozatnak a végrehajtási intézkedések ellenére továbbra sem tesz eleget.⁵⁸

A kapcsolattartáshoz való joggal összefüggő szabályozás vázlatos áttekintése, annak nehézségeinek számbavétele után szeretném a kapcsolatügyleti mediációt, mint lehetőséget, a kapcsolattartás „rendes mederben való tartásának” alternatívájaként bemutatni. A kapcsolatügyleti mediációnál röviden említést kell tennünk a Kapcsolat Alapítvány jelentőségéről. Az Alapítvány azzal a cézzel alakult meg, hogy a szétbomlott családok gyermekeinek segítséget nyújtson különböző szolgáltatások keretében, a gyermekjogok érvényesülését elősegítse, a szülő-gyermek kapcsolatot ápolja. Létezik családi mediációs szolgálata az Alapítványnak, családi és kapcsolatügyleti mediátor képzés is tevékenységi körébe sorolható.⁵⁹

A kapcsolatügyletet, mint speciális szolgáltatást a gyermekjóléti központoknak kell biztosítaniuk. Az ügylet fő célja a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult személy számára a találkozásra, együttlétre alkalmas semleges hely biztosítása. Emellett:

1. konfliktuskezelő, segítő szolgáltatás nyújtása,
2. az érintettek kérésére, illetve a gyámhivatal kezdeményezésére gyermekvédelmi közvetítői eljárás biztosítása, melynek célja a felek közötti konfliktusok feloldásának segítése, közöttük megállapodás létrehozása, és annak mindkét fél részéről történő betartása,
3. önálló szakmai módszertani programmal rendelkező kapcsolatügyleti szolgáltatás nyújtása.⁶⁰

A Gyer. 33.§(5) lehetőséget biztosít a gyámhivatalnak arra, hogy a kapcsolattartás tárgyában hozott határozatok végrehajtása körében – ha a kapcsolattartásra kötelezett, illetve az arra jogosult a végrehajtást elrendelő végzésben foglalt kötelezettségeknek nem tesz eleget-

⁵⁷Btk.195.§(4) alapján

⁵⁸Gyer.33.§(6)

⁵⁹[http://www.kapcsolatalapitvany.hu/\(2011-12-13\)](http://www.kapcsolatalapitvany.hu/(2011-12-13))

⁶⁰15/1998.(IV.30.)NM rend. a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről 7/B§(1)

kérelemre, a kérelem beérkezésétől számított 30 napon belül végzéssel a gyermekjóléti központ kapcsolatügyeletének a közreműködését vagy védelembe vétel elrendelését kezdeményezze, ha a kapcsolattartás konfliktusokkal jár. Az, hogy a jogszabály a kapcsolattartás végrehajtása során önállóan alkalmazhatóvá teszi a kapcsolatügyi szolgáltatást azt sugallja, hogy az alapeljárásban nem szükséges olyan határozat meghozatala, ami a végrehajtást maradéktalanul biztosítja. Ezt a feladatot majd a szakemberek megoldják a végrehajtási szakban, ez azonban nem teremt jogbiztonságot, hiszen nem a végrehajtási szakban kell a jogvitát feloldani. A jogvita során- nem pedig hónapok múlva, a végrehajtási szakban- kellene eldönteni a gyermekjóléti központok képzett munkatársainak bevonásával azt, hogy a kapcsolatügyeletre szükség lesz-e a kapcsolattartás gyakorlásához.⁶¹

Mind a családjogi mediációkra, mind a kapcsolatügyi találkozásokra a Családsegítő Központokban kerül sor. A kapcsolatügyi mediátorok Etikai Kódexe⁶² lehetővé teszi, hogy a mediátor információt nyújtson akkor, ha azt igazságszolgáltatási vagy államigazgatási szervek kérik. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy bírósági és államigazgatási eljárásokban tanúként nem vehetnek részt.

Fontos lenne, hogy a bíróságok a per megindítását követően tájékoztassák a feleket az ügyelet adta lehetőségekről. Ez nagyban segítené a bírákat megfelelő döntés kialakításában. A bíróságnak a házasság felbontása esetében a közös kiskorú gyermek elhelyezése és tartása felől határoznia kell.⁶³ Ha a gyermek elhelyezés érdekében azonnali intézkedésre van szükség, a bíróság soron kívül, ideiglenes intézkedéssel határoz.⁶⁴ Ha nincs megegyezés, a viták legfőbb forrása mindig a láthatások helye, illetve az átadás- átvétel helyének meghatározása.

Ha a fentebb említett problémákba ütközünk fontos, hogy kérelemre vagy akár hivatalból a tárgyalás elhalasztása esetén ideiglenes intézkedésként a bíróság a kapcsolattartást szabályozza úgy, hogy az meghatározott időpontokban, a Családsegítő Központok hivatalos helyiségében történjen, ahol rögtön segítséget nyújthatnak az itt dolgozó szakemberek. Ez a bíróságok munkáját megkönnyítené, azzal hogy a per időtartama alatt készíthetnének összefoglaló véleményt a tapasztaltakról: hányszor jelentek meg a felek, ki és miért maradt távol, a felek viselkedésre vonatkozóan nem kérhető adat, mivel a felek és

⁶¹SOMFAI BALÁZS: Közvetítés a gyermek érdekében. *Családi Jog*, 2009,március. 16- 17.

⁶²Kapcsolatügyi mediátorok Etikai Kódexe 3.3.3.

Elérhető: <http://csaladmediator.gportal.hu/gindex.php?pg=23680006> (2012-02-13)

⁶³Pp.290.§(1)

⁶⁴Csjt.72/A§(4)

az ügyelet munkatársai közti bizalmi viszony nem sérülhet. Ezzel a per folyamán lehetővé válik a szülő- gyermek közötti viszony alakulásának folyamata, a felek viselkedésének figyelemmel kísérése, ami a későbbiekben segítheti a valóságnak megfelelő, méltányos döntés meghozatalát. Lehetőség van arra,⁶⁵ hogy keresetindítás előtt vagy helyett idézést kérjenek egyezségi kísérletre, ennek a hatálya ugyanaz, mint a perbeli egyezségé. Ezzel meg lehetne kímélni a feleket a felesleges perindítástól, lerövidíthető lenne a pertartam a bizonyítási eljárás mellőzésével. Nem utolsó sorban a bizonyítási eljárás során nem egy „sematikus” iskolai vélemény, környezettanulmány, vagy egyszeri találkozáson alapuló pszichológiai szakvélemény állna rendelkezésre.⁶⁶

Az új Ptk. koncepciója alapján a bíró nemcsak felajánlhatja, de kötelezővé is teheti a mediáció alkalmazását, ha a szülők nem tudnak megegyezni a gyermekükkel kapcsolatos fontos kérdésekben. Előremutató változás, hogy nemcsak a bíróság, hanem a gyámhatóság is elrendelheti a kötelező mediációt.

Kardos Ferenc írásában hiányolja, hogy a Családjogi Könyv nem ajánlja a kapcsolatügyeletek szolgáltatását, jóllehet országos hálózat áll rendelkezésre a legnehezebb kapcsolattartási ügyek rendezésére felkészített szakemberekkel. Valóban nagy hiányosság ez, hiszen ha nem egyszerűen megoldható kapcsolattartási ügyek elintézésére hivatott intézményrendszer létezik, ezt a törvénynek ebben a részében nevesíteni kellene. Javasolja még, hogy a Családjogi Könyvnek szabályozni kellene a kapcsolatügyeletek, a bíróságok és a gyámhivatalok partneri kapcsolatát, és az ügyeleteket egyenrangú félként kell kezelnie mind a bíróságoknak, mind a gyámhivataloknak. A könyv nagy hangsúlyt fektet a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartásának folyamatosságára. Szankcionálni kell annak a félnek a magtartását, akinek viselkedése miatt ez a folyamatosság megszakad.⁶⁷

Vizsgáljuk meg, hogy a gyakorlatban hogy működik ez a szolgáltatás, illetve milyen formái léteznek. A kapcsolatügyeleti mediációt általában a sértett fél kezdeményezi, ilyenkor egy személyes hangú, az adott esetre szabott levelet küldenek a másik szülőnek, vagy a gyámhivatal határozatát; ez esetben a szülőt kötelezik a megjelenésre. A bíróságok gyakran a gyermek elhelyezési perekben döntés előtt folyamodnak ehhez az eszközhöz. A kapcsolatügyeleten tapasztaltak a bíróságnak fontos információkat szolgáltathatnak, hiszen a gyermeknevelésre való alkalmatlanságot bizonyítja, ha a fél nehezíti a láthatást, a gyermeket

⁶⁵Pp.27.§(2)

⁶⁶GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: Mediáció és/vagy kapcsolatügyelet családjogi kérdésekben. *Családi Jog*, 2005, március. 27-28.

⁶⁷KARDOS FERENC: Hozzászólás az új Polgári Törvénykönyv Koncepciójához- a mediátorok szemével. *Családi Jog*, 2008, június. 15-16.

a másik szülő ellen hangolja. A beszélgetés végén írásbeli egyezség születik arról a szülők és a Kapcsolat Alapítvány között, hogy betartják a közvetítés szabályait. Kikötik, hogy a közvetítés ideje alatt felfüggesztik a témában indított bírósági ügyeket, nem küldenek a gyámhatóságnak beadványokat, illetve egyéb hatóságoknak sem. Ezután kerülhet sor a tényleges tárgyalásokra, és ha megállapodást kötnek a gyermek- szülő kapcsolattartás módjáról, ez lesz az alapja a kapcsolatügyeleten való találkozásoknak. A kapcsolattartásnak a kapcsolatügyeleten három formája létezik: az ellenőrzött, a segített, a segítség nélküli kapcsolattartás. Ezen szintek között a kontroll erősségében vannak eltérések, valamint a gyermek és a látogató szülő együtt töltött ideje arányosan növekszik. A szinteknek is vannak külön lépcsőfokai, a cél az utolsó lépcsőfok elérése, amikor is a gyermek két napot tölt a látogató szülőnél. Ha mindkét szülő visszajelzése pozitív, akkor a kapcsolatügyelet további segítségére nincs szükség.⁶⁸

A kapcsolatügyeletek működését vizsgálva ellenvéleményekbe is ütközhetünk. Kutatásom során a következő főbb kritikai pontokat találtam: mediátorok alulképzettsége, elfoglaltsága a gyermeket nevelő szülővel szemben, a jogerős bírósági határozat „figyelman kívül hagyása”, ügyek megoldatlansága. Ezen kívül a kapcsolatügyeletek helyszínének barátságtalansága, ridegsége, mely a gyermek számára elriasztó lehet, semmint a meghitt kapcsolattartás kiépítésére szolgáló helyszín. Végül annak ellenzése, hogy a különélő szülőt kötelezzék a kapcsolattartásra. Ennek alapjául az szolgál, hogy a különélő szülő fizeti a tartásdíjat, kapcsolattartás költségeit (utazás), ügyvédet, gyermekjóléti szolgálathoz, gyámhatósághoz, bíróságokra jár kiesve ezzel a munkából, ami az állása elvesztését is magával vonhatja, miközben jogai „csak papíron” léteznek. Az ebbe belefásult fél inkább beletörődik „jogfosztott helyzetébe”, nem vállalva a teljes anyagi ellehetetlenülést, és azt, hogy ő és a gyermeke is tönkremegy e procedúrákban.⁶⁹

Vitathatatlan, hogy a bírói döntést előkészítő családvizsgálatnak és mediációs eljárásnak a családtagok további életében jelentős szerepe lehet, hiszen egy körütekintő, a felek által kölcsönösen elfogadott gyermekelhelyezést és kapcsolattartást előíró bírói döntés korrektebb, eredményesebb, mint a felek által el nem fogadott, bár jogszerű döntés.⁷⁰ Továbbá valamelyik fél által el nem fogadott jogi döntés ellenállást eredményez, hiszen

⁶⁸EÖRSI MÁTYÁS-ÁBRAHÁM ZITA: *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*, Budapest: Minerva Kiadó, 132-148.

⁶⁹REGÁSZ MÁRIA: A mediációról- a gyakorló szakember szemével Hozzászólás Kardos Ferenc cikkéhez. *Családi Jog*, 2008, szeptember. 17-21.

⁷⁰TÖLGYESI GYÖRGY: Mitől működik a családterápia? *Családi Jog*, 2011, március. 17.

magára nézve igazságtalannak, esetlegesen méltánytalannak tartja a döntést, esetleg meg is rendül az igazságszolgáltatásba vetett hite, ami a jogkövető magatartás gátja lehet.

Vannak olyan vélemények (ügyvédek részéről is), melyek támogatják a mediátor bevonását az egyeztető tárgyalásokba. Az ügyfél megtapasztalhatja, hogy a mediátor semleges, ellentétben az ügyvédek útján történő egyeztetéseknél, ahol ők a feleket képviselik. A tárgyalás kezdeti szakában célszerű igénybe venni a mediátort, majd a létrejött mediációs megállapodást az ügyvéd önti jogi formába. Ezt a megegyezést bírói egyezségbe foglalhatják, és a pert maguk által létrehozott megállapodás alapján befejezettnek tekinthetik. „Az ügyvéd súlyát és tekintélyét nem a másik fél mindenáron való legyőzése, hanem a hitelessége biztosítja, ehhez pedig a mediátor szakszerű közreműködése az adott ügyben döntő jelentőségű lehet.”⁷¹

A karunkon megrendezésre került mediációs TDK ülésen is feltettem a kérdést a résztvevő szakembereknek, hogy miben látják az ügyvédek és a mediátorok között feszülő ellentét feloldásának lehetőségét. Amíg ez fennáll, a mediáció nem teljesezhet ki, az ellenzők miatt az eljárás terjedésének, széles körben való megismerésének gátja van, hiszen ők nem fognak a módszerről tájékoztatást adni. A szakemberek abban látnák a megoldást, ha az ügyvédek végre felismernék, hogy a mediátorok nem „konkurenciák” számukra, hanem inkább közreműködésükkel a mindenkinek megfelelő megoldást kívánják elősegíteni. Az ügy nem kerül ki az ügyvédek kezéből, tehát a megoldás az lenne, hogy az ügyvédi irodák alkalmazzanak mediátorokat. Ez lenne az érdekellentét feloldásának kulcsa. Természetesen sokan ügyvéd- mediátorként működnek, ők a mediációban, mint a szolgáltatási körök kibővülésének, szélesítésének lehetőségét vélték felfedezni.

Felmerül a felelősség kérdése azon esetekben, ahol pl. a gyermek és a szülője évek óta nem találkoztak egymással, illetve az olyan helyzetekért, amelyekben a gyermek egészséges lelki fejlődése, későbbi (pár)kapcsolatai, társadalmi beilleszkedése veszélyeztetve van. Hogy kinek, illetve kiknek kellene felelnie a kialakult helyzetért ez egy érdekes kérdés, hiszen a kialakult helyzetig hosszú út vezetett. Lehet a szülőknél, a gyámhivatalokban, a bíróságokban, jogalkotóban, netán a médiában keresni a probléma kulcsát, forrását. A felsorolás nem lenne maradéktalan Dr. Kardos Ferenc kérdése nélkül: vajon ”mekkora a felelősségük az olyan ügyvédeknek, akik nem partnerként, hanem ellenfélként viselkednek a kapcsolattartási ügyekben?”⁷²

⁷¹ SZÜCS ANDREA: A mediációról – a gyakorló ügyvéd szemével. *Családi Jog*, 2009, március. 18.

⁷² KARDOS FERENC: Mediáció és felelősség. *Családi Jog*, 2008, december. 21.

VI. Bíróság és mediáció, azaz bírósági mediáció

A köztudatban sokan nincsenek tisztában azzal, hogy mi a különbség a bírósági eljárás során alkalmazott bírósági békéltetés, ügyvédi egyeztető tárgyalás és a mediáció között. Vannak, akik úgy gondolják, hogy ez is egyfajta mediáció. Ahhoz, hogy e fogalmak közti különbség világos legyen a következő táblázatot hívjuk segítségül:⁷³

Bírósági békéltetés, ügyvédi egyeztető tárgyalás	Mediáció
<i>Cél:</i> kompromisszum létrehozása (zéró mérlegeredmény)	<i>Cél:</i> mindkét fél számára a legjobb megoldás megtalálása (pozitív mérlegeredmény)
<i>A konfliktus fázisa:</i> tárgyalókészség növelése	<i>A konfliktus fázisa:</i> párbeszéd, kommunikáció helyreállítása
<i>A felek viszonya:</i> pozicionális tárgyalás, pozicionális egyezkedés (a felek meghatározzák, hogy mit akarnak elérni, meddig hajlandóak engedni, erősítés-gyengítés)	<i>A felek viszonya:</i> érdekalapú tárgyalás (információcsere, együttműködés, a probléma megoldására való koncentráció, kielégítő megoldás megtalálása)
<i>Keretei:</i> szigorúan a jogvita keretei között	<i>Keretei:</i> az érdekvita keretei között (jogvita keretein kívüli konfliktus kezelése, megoldása)
<i>Eredmény:</i> jogilag releváns egyezség	<i>Eredmény:</i> nemcsak jogilag releváns egyezség
<i>A bíró szerepe:</i> a bíró az ügy ura	<i>A bíró szerepe:</i> a felek az ügy urai
<i>Az ügyvéd szerepe:</i> ügyfele álláspontjának, érdekeinek képviselője	<i>Az ügyvéd szerepe:</i> tanácsadói szerep megerősödése, ügyfele biztonságérzetének növelése, a megegyezés törvényes garanciáinak a biztosítása
<i>Szemlélet:</i> a konfliktus megszüntetésére rábírni a feleket (jelen- hatály)	<i>Szemlélet:</i> a konfliktus megoldását célozza meg (jövő- hatály)
<i>A békítő személye:</i> erőteljesebben beavatkozó, ő irányítja az egyezkedést	<i>A mediátor személye:</i> semleges, nem beavatkozó, az eljárás irányítása a felek kezében van
<i>Tartalmi keretei:</i> a bíró, az ügyvéd megoldási javaslatokat tehet, a kérdések szűk, jogvitára koncentráció köre	<i>Tartalmi keretei:</i> megoldási javaslatokat nem tehet, tágabb: a konfliktus kezeléséhez szükséges összes motívum, felszínre kerülő probléma megvitatása
<i>Dimenzió:</i> ítélező, megőrző karakter, az emberi	<i>Dimenzió:</i> döntést képessé tevő, transzformatív, átalakító karakter (empowerment dimenzió), az emberi kapcsolatok

⁷³GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: Mediáció az igazságszolgáltatásban. *Magyar Jog*, 2009/11. 688.

kapcsolatok konzerválása	minőségi átalakítása
<i>Motiváció:</i> kényszerű vállalás	<i>Motiváció:</i> önkéntes vállalás
<i>Felek megítélése:</i> a felek kedvezőbb benyomás keltésére törekednek	<i>Felek megítélése:</i> őszinteség, bizalmi légkör táplálása
<i>Hatás:</i> a felek viszálya elmérgesedhet, hiányérzet: ő engedett többet a másiknál, veszteségérzet. Újabb jogvitát indukálhat	<i>Hatás:</i> a kapcsolat javulhat, kölcsönös megelégedettség-érzet. Lezárja a vitát.

A békítésnél is fontos a humánusra való törekvés, e nélkül pusztá formalizmusba süllyedne. A békítésben a békéltető és a felek bizakodása rejlik abban, hogy sikerülni fog eltérő álláspontjaik összehangolása és ehhez igazodni is fognak.⁷⁴ Összességében megállapíthatjuk azt, hogy a békítés legnagyobb hátránya a mediációval szemben az, hogy a felekben egyfajta hiányérzet támadhat, mivel úgy érezhetik, hogy a másik félnél ő többet engedett, azt gondolván, hogyha végigmegy az eljáráson, akkor talán elérhette volna azt, amit akart. A terminológiai tisztázás után vizsgáljuk meg a mediáció bírósági eljárásba való beillesztésének lehetőségeit.

Bírósági mediációról általánosságban akkor beszélhetünk, ha a per megindítását követően a mediátor személyét a felek egyetértésével kijelöli a bíró, azaz feltételez egy eljárásjogi aktust a bíró részéről. Fontos, hogy az eljárás itt is a felek közös egyetértésével indul, a mediációs eljárást a bíró ellenőrzése alatt tartja és kontrollálja, hogy a született megegyezés alkalmas legyen a bírósági jóváhagyásra. A bírótól független mediátor jár el titoktartási kötelezettség hatálya alatt, végül nagyon fontos, hogy a bíró nem hoz érdemi határozatot az ügyben, így nem folyik párhuzamos eljárás egy időben.⁷⁵ Véleményem szerint ez garantálja azt a feleknek, hogy döntési autonómiájukat a bíróság tiszteletben tartja, ha megfelelő (azaz a bíróság által jóváhagyható) megállapodás születik, akkor a bíró nem fog másfajta ítéletet hozni az adott kérdésben. A felek így maguk „bíráivá” lesznek, azaz a döntést nem adják ki a kezükből, így a mediáció a „függetlenné válás eszközévé” válik.

A bírósági mediációnak többféle módja ismeretes. A nemzetközi joggyakorlatban ismert olyan módszer, ahol a bíró maga a mediátor. Ennek problematikussága, hogy ha nem születik meg az egyezés, a bírónak kell a továbbiakban a döntést meghoznia. Ez ahhoz vezethet, hogy a bíró olyan információk birtokába juthat, amelyek a felek perbeli pozícióját

⁷⁴UJLAKI LÁSZLÓ: Fogalmi és terminológiai tisztázás igénye a békítés, kiegyeztetés és a közvetítés témakörében, *Jogtudományi Közlöny*, 2001, január. 4.

⁷⁵NAGY MÁRTA: i.m. 136

hátrányosan befolyásolhatják. Ezt a problémát Kanadában úgy próbálták orvosolni, hogy ha a „békebíró” által vezetett mediációs eljárás nem hoz eredményt, akkor az ügyet egy másik bíró viszi tovább.⁷⁶

Lássuk, mik a jogszabályi keretei, működési módszerai hazánkban a bírósági mediációnak. Magyarországon mind a pert megelőzően, mind a peres eljárás megindításakor, a per folyamán és a pert követően, egyes esetekben pedig a végrehajtási szakban is igénybe vehető a közvetítés. A hazai viszonyokra ültetve a bírósági mediáció fogalmát Nagy Márta a következőként fogalmazta meg: „egy olyan eljárás, amelyben a közvetítői törvényben lefektetett alapelvek tiszteletben tartása mellett egy bíró által kijelölt harmadik személy, a pártatlan és képesített mediátor, aki döntést nem hozhat, segítséget nyújt a feleknek konfliktusaik kezelésében. Helyreállítja a párbeszédet, elősegíti, hogy a felek maguk találják meg a kölcsönösen elfogadott megoldást önmaguknak, bizalmi légkörben folytatott megbeszélések során a bírósági eljárás keretei között, a bíró által megszabott határidőben.”⁷⁷

A bírósági mediáció célja, hogy olyan eszköz legyen a felek kezében, amely lehetővé teszi számukra a konfliktusuk legjobb megoldását azután is, miután már bírósághoz fordultak. Ez a lehetőség nyitva áll a bíró előtt is, azaz a mediáció eszközeivel lehetővé teszi a felek számára, hogy ők maguk találják meg a jogvitájuk legmegfelelőbb megoldását.⁷⁸

A közvetítői törvény hatálybalépését követően szükségessé vált néhány helyen a Pp. módosítása, bővítése. A Kvt. 1.§ (3) bekezdése alapján a Pp. XV. fejezete alá tartozó ügyekben nem kizárt a közvetítői eljárás, azonban a házasság érvényességének, létezésének, nem létezésének megállapításához, valamint a házasság érvénytelenítéséhez, a házasság felbontásához szükség van a bírósági döntésre.

A közvetítői törvény tükrében eszközölt módosítások, bővítések a következők voltak: Kiegészítésként bekerült a 80.§ (3)-(4). A (3) az alábbiakat rögzíti: „Ha a közvetítői eljárásban megállapodás ellenére a megállapodással rendezett jogvita tárgyában a megállapodást megkötő felek bármelyike a bírósághoz fordul, a pert indító fél a per eldöntésére való tekintet nélkül kötelezhető a perben felmerült valamennyi költség megfizetésére. A perköltségviselés általános szabályai irányadóak, ha a felperes kizárólag a megállapodásban foglaltak iránt, annak nem teljesítése miatt indít pert.”

Valamint: „A közvetítői eljárásban létrejött megállapodás ellenére perlekedő fél - a per eldöntésére való tekintet nélkül - a közvetítői eljárásban a másik fél által fizetett

⁷⁶2012.02.17-én megrendezésre került polgári eljárásjogi és nemzetközi magánjogi Doktoranduszkonferencián elhangzottak alapján

⁷⁷NAGY i.m. 186-187.

⁷⁸GYENGÉNY NAGY MÁRTA: Bírák a mediációért, *Családi Jog*, 2008, december. 16.

költségeknek (a közvetítő díjának és igazolt költségeinek, a szakértői díjnak és költségtérítésnek stb.) a másik fél részére történő megtérítésére is kötelezhető. A megállapodás nem teljesítése miatt indított perben a perköltségviselés általános szabályai alkalmazandók, azonban a bíróság a megállapodás teljesítését elmulasztó felet ilyenkor is kötelezheti a közvetítői eljárásban a másik fél részéről felmerült költségek megtérítésére.”

E rendelkezésnek előnye, hogy a megállapodásban foglaltak betartására ösztönözze a feleket, elkerülvén a bírósághoz fordulást, viszont ha a felperes a megállapodásban foglaltak betartása végett indít pert, az általános költségviselési szabályok lesznek irányadóak. Itt jegyezném meg, hogy a méltányosság érdekében szükség lenne a Pp. 84.§(1) módosítására, bővítésére nevesítve az eljárás során felmerült mediációs költségek viselésének szabályait a költségek előlegezésére, megfizetésére vonatkozóan, és a költségek megfizetése alól mentesíthetné azt a felet, aki a költségmentesség kedvezményében részesül. Véleményem szerint e pontnak a törvénybe iktatása utalna arra, hogy a közvetítői eljárás ugyanolyan értékű, mint a bírósági eljárás, ezért a költségmentesség szabályai ugyanolyan módon érvényesülnek itt is.

Következőként a Pp. 121.§(4) bekezdése kimondja, hogy: „Ha a felek közötti jogvitában közvetítői eljárás volt folyamatban, a keresetlevélben erre utalni kell.”⁷⁹

A bíróság tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségeiről, illetve arról, hogy a bíróság a felek közös kérelmére szüneteltetheti az eljárást. Az egyezség és közvetítés tekintetében a Pp. 148.§(2) bekezdés említendő: a közvetítői eljárásban kötött egyezséget a felek a szünetelés hat hónapos időtartama alatt jóváhagyás végett a bírósághoz benyújthatják. Ezen új szabály tulajdonképpen megteremtette a polgári per és a közvetítői eljárás közötti kapcsolatot, „átjárhatóságot.”⁸⁰ Tehát ha a felek a per folyamán igénylik ezt a lehetőséget, a bíróság szünetelteti az eljárást. A közvetítői eljárásban kötött egyezséget a felek a szünetelés hat hónapos időtartama alatt jóváhagyás végett a bírósághoz benyújthatják, és ha ez megfelel a jogszabályoknak, a bíróság azt végzéssel jóváhagyja, ezáltal a joghatás szempontjából megegyezik a jogerős bírói ítéletével.⁸¹

⁷⁹Ezen rendelkezés korábbi megfogalmazásbeli problémáit, hiányosságait taglalja Németh János a következő cikkében: NÉMETH JÁNOS: a Polgári ügyekben folytatott mediáció (közvetítés) kezdeti időszaka Magyarországon, In: HARSÁGI VIKTÓRIA-WOPERA ZSUZSA (SZERK.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. században*, HVG-ORAC Kiadó, 2007. 272-275.

⁸⁰KENGyel MIKLÓS: *Magyar polgári eljárásjog*, Budapest: Osiris Kiadó, 2010. 361.

⁸¹Pp.148.§(4)

Emellett a Pp. 170.§ (1) d) szabályozza a vallomástétel- megtagadási okok között azt, hogy a tanúvallomást megtagadhatja a jogvitával érintett ügyben lefolytatott közvetítői eljárásban eljáró közvetítő.

A költségekkel kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről⁸² is tartalmaz rendelkezéseket.⁸³ A költségekre vonatkozó jogszabályi rendelkezések igyekeznek a biztosított kedvezmények által ösztönözni a feleket arra, hogy vegyék igénybe ezt az alternatív vitarendezési módot.

Nem lehet hatékony a polgári igazságszolgáltatás akkor, ha a bíró passzív. Az aktív pervezetés kritériumait, alapelveit az 1998. évi angol Civil Procedure Rules fogalmazta meg, melyek között ott szerepelt többek között az a rendelkezés, hogy a feleket ösztönözni kell az alternatív vitakezelési megoldások igénybevételére.⁸⁴

Érdemes lenne megfontolni, hogy a felperesi legitimáció feltételeként legyen szabályozva a polgári eljárásjogban a mediációs eljárás kötelező beiktatása. Az Egyesült Államok egyes tagállamaiban ugyanis olyan polgári eljárásjogi rendelkezésekkel találkozhatunk, hogy a felek csak és kizárólag akkor fordulhatnak bírósághoz, ha igazolták, hogy a mediációs eljárás adta lehetőségeket már kimerítették.⁸⁵ Hasonló némileg a helyzet az angoloknál is, hiszen a polgári ügyek jelentős részénél a felek csak akkor fordulhatnak bírósághoz, ha a mediációs jogvitarendezés minden ésszerű lehetőségét kimerítették; egy másik részénél az ügy érdemi tárgyalása előtt a bíró felhívja a feleket megfelelő határidő tűzésével arra, hogy kíséreljenek meg mediáció útján megegyezni, és csak akkor jöjjenek vissza, ha nem születik megállapodás. A jogesetek megoldásának és a jogfejlődés vizsgálatánál megállapítható, hogy nem számíthat költségei megtérítésére az a pernyertes fél, aki ésszerű ok nélkül utasítja el a mediációt, vagy más jogvita-rendezési metódus útján történő megállapodás kísérletét.⁸⁶ A leírtak tükrében a Pp.-ben is deklarálni lehetne azt, hogy a jóhiszemű pergyakorlással ellentétes, ha a felek valamelyike indokolatlanul zárkózik el a megegyezés lehetősége előtt. Hiszen a Pp.8.§ (2) kimondja: „A bíróság köteles megakadályozni minden olyan eljárást, cselekményt vagy egyéb magatartást, amely a jóhiszemű joggyakorlás követelményével ellentétes, így azt, amely a per elhúzására irányul, vagy erre vezethet. A bíróság a feleket a perbeli jogok jóhiszemű gyakorlására

⁸²Továbbiakban Itv.

⁸³ Itv.58.§(3), (9)

⁸⁴KENGYEL MIKLÓS: A polgári eljárásjog az ezredfordulón, *Magyar Jog*, 2000, december. 716- 717.

⁸⁵KIRÁLY LILLA: Gondolatok Gáspárdy László: *A polgári per alternatívái de lege ferenda* című tanulmányához. In: Harsági -Wopera (szerk.) i.m. 164.

⁸⁶SZLÁVNITS LÁSZLÓ: Mediálni vagy nem mediálni,<http://www.mediacio.net/index.php/medalni-vagy-nem-mediálni> (2012-01-06)

figyelmeztetni köteles. A figyelmeztetésnek ki kell terjednie a rosszhiszemű pervitel következményeire is”. Azaz a per elhúzásának kellene tekinteni ezt, hiszen ez a módszer sokkal hamarabb pontot tenne az adott vitás ügy végére, feltéve ha megállapodás születik. Az indokolatlan elzárkózást szankcionálni is kellene, elősegítvén ezzel a rendelkezés „komolyságát”, a Pp. 8.§ (3)-(5) bekezdéseknek megfelelően.

A Ptk. is utalhatna arra, hogy a bírósági út igénybe vételét megelőzően a felek közvetítő segítségével egyezség létrehozását kísérelhetik meg. Ez a bírói és választottbírói eljárásra való utalás mellett a Ptk 7.§(3) bekezdéseként szerepelhetne. Azonban az egyes esetköröket is meg kellene jelölni.⁸⁷

Természetesen nem kellene minden egyes ügyben a mediációt igénybe venni. Egy differenciált rendszer felállításával lehetne a kérdéskört megoldani. Bizonyos ügyekben kötelezően választható lehetne (pl. szomszédjogi, gazdasági perek), más esetekben kötelező (pl. családi jogviták, kis értékű perek), valamint egyéb esetekben önkéntesen választható.⁸⁸

Vegyük szemügyre, a családi mediáció hogyan illeszkedik a hazai bírósági eljárásokba. A kötelező mediáció hazánkban az új Ptk. hatálybelépésével veszi majd kezdetét (az új szabályozásról egy későbbi fejezetben kívánok értekezni). Vizsgáljuk meg, hogy addig is hogyan alakul a családi mediáció alkalmazásának feltételrendszere a bírósági eljárások keretében! A jogszabályi változtatásoknál utaltam arra, hogy a felek kérelmére lehetőség van a bírósági eljárás szüneteltetésére.⁸⁹ A bírónak minden esetben meg kell szereznie a felek jóváhagyását ahhoz, hogy a tárgyalás elhalasztásával megkereshesse a közvetítői tevékenységet végzőket, egyben a feleket tájékoztatni kell arról is, hogy csak közösen kérhetik az eljárás szünetelésének megállapítását. Ez alatt a hat hónapos időszakban lehetőség van a maximum négy hónapos mediációs eljárás lefolytatására.⁹⁰ A Pp. 285.§ (4) szerint, ha a bontóperben tartott első tárgyaláson a felek nem békülnek ki a bíróság a tárgyalást elhalasztja, egyben felhívja a feleket, hogy három hónapon belül kérhetik az eljárás folytatását. Ezen három hónapos ún. reflexiós időszak alatt a feleknek lehetőségük van a mediációs eljárás elkezdésére, és ha további egy hónapra van szükségük a sikeresség érdekében, akkor kérhetik az eljárás szünetelésének megállapítását. Majd sikeresség esetén kérhetik az eljárás során közösen kialakított megállapodás jóváhagyását, így az abban foglaltak végrehajtható határozat formájában is megjelennek majd.

⁸⁷BÁNDI GYULA: A közvetítés (mediáció) jogi szabályozásának továbbfejlesztése. *Jogtudományi Közlöny*, 2000, január. 19.

⁸⁸NAGY i.m. 188-189.

⁸⁹Pp.137.§(1)

⁹⁰Kvt. 35.§(1)

A családjogi pertípusok közül a Kvt. kizárja a mediáció alkalmazását a következőknél: a szülői felügyeleti jog megszüntetése, az apaság- és származás megállapítási perekben. A házassági perekben pedig a bíróság döntése szükséges a házasság felbontásához, itt tehát nem kizárt a mediáció, de érvényesül vele szemben egy olyan korlát, miszerint a joghatások eléréséhez bírósági határozatra van szükség.

Megállapítható, hogy a bírósági keretek között zajló mediációnak nagyobb az előnye a bíróságon kívüli mediációnál, hiszen az így létrejött megállapodáshoz jogerő és végrehajthatóság is fűződik. Az erre való ösztönzés egyik eszköze az ingyenes mediátori tájékoztató tárgyaláson való részvétel, a szankcionálás a perköltségkedvezmények megvonása lehet. A bírósági mediáció annyiban kötött, hogy az a bírósági eljárás keretein belül, a bíró által megszabott eljárásjogi rend és határidő keretei, a bíró felkérésére közreműködő mediátorral, a bíróság épületén belül, de nem tárgyalótermi környezetben zajlik.⁹¹

Itt utalok az uniós szabályozásra is: az Európa Tanács Miniszterek Bizottsága (2010.) 12. ajánlása 39. pontja is felhatalmazást ad arra, hogy a bíróságok ösztönözhesék a feleket az alternatív vitarendezés igénybevételére. E mellett a polgári jogi közvetítésre vonatkozó keretszabályokat a 2008/52/EK irányelv teremtette meg. Az irányelv a tagállamokat arra ösztönzi, hogy azt belső viszonyaikban is alkalmazzák, és kötelezi a tagállamokat, hogy a közvélemény számára nyújtsanak tájékoztatást a közvetítők és a közvetítői szervezetek elérésére vonatkozóan. A jogászokat is ösztönözni kell, hogy az ügyfeleiket tájékoztassák a közvetítés lehetőségéről. Az Ajánlásnak eleget téve üdvözlendő, hogy hazánkban az Országos Igazságszolgáltatási Tanács határozata alapján az Országos Mediációs Egyesület közreműködésével Országos Mediációs Kísérleti Program valósult meg 2009. március 1-jétől 2010. február 28-ig. A program tulajdonképpen ezen kötelezettségek „elébe megy”, hiszen az irányelv hazai jogba ültetése előtt (2011. május 21-ig kellett a tagállamoknak a hazai jogba illesztést megvalósítani) hasznos tapasztalatokkal szolgált.

A programban „tesztbíróságként” részt vett a Fővárosi Bíróság, a Fővárosi Munkaügyi Bíróság és a Szegedi Városi Bíróság, továbbá az Országos Mediációs Egyesület (OME), a Lege Artis (a bírák mediációs képzésében működött közre korábban) és a Magyar Kapcsolatügyi Mediátorok Országos Szakmai Szövetsége. A kísérleti program mérhetővé tette a bírósági eljárások során alkalmazott közvetítői eljárások hatékonyságát és az állampolgári elégedettség mértékét. Az Országos Mediációs Kísérleti Program

⁹¹GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: A jó kompromisszumért. *Ügyvédek Lapja*, 2011, 6. 20.

eredményei összességében igazolták, hogy a bírósági szakban a tárgyalás előtti egyeztetés még a túlterhelt bíróságokon is előnyös és a mediáció ajánlása a felek egyezkedési hajlandóságát növelte.⁹²

VII. Quo vadis családi mediáció?

Mint már munkámban többször utaltam a kötelező mediáció jövőbeni koncepciójára, ezen fejezet alatt szeretném kifejtetni, hogy miként alakul az erre vonatkozó szabályozás hazánkban. Első és legnagyobb változtatásként meg kell állapítanunk, hogy az új koncepció szerint a családjog anyaga beépül magába az új Ptk.-ba. A családjogi ügyekben eljáró bírónak eddig is volt lehetősége javasolni a peres feleknek a közvetítői eljárás igénybevételét, de meglehetősen kevesen éltek vele. Azonban az új Ptk. passzusa⁹³ szerint a bíróság családjogi ügyekben indokolt esetben kötelezővé teheti a közvetítői eljárást.

E rendelkezés megteremti az anyagi jogi alapját a szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködési kötelezettség biztosítása érdekében a kötelező közvetítői eljárás bíróság általi elrendelésének. Ezzel kibővítette a Gyer.-ben szabályozott gyermekvédelmi közvetítői eljárás lehetőségét, úgy hogy nemcsak a szülők együttes kérelmére vagy beleegyezése esetében teszi lehetővé, hanem akkor is, ha a bíróság úgy véli, hogy a közvetítői eljárástól bármiféle eredmény várható.⁹⁴ A gyermek védelme úgy is érvényesül a szabályozás kapcsán, hogy a szülők együttműködésének „rendes körülmények között” történő lebonyolítását segíti elő.

A szülői felügyelet gyakorlásának tekintetében van lehetősége a gyámhatóságnak is a kötelező mediáció elrendelésére.⁹⁵ Erre sor kerülhet, ha azt a szülői felügyeletet gyakorló szülő és a gyermekétől különélő szülő közötti megfelelő együttműködés kialakítása, a különélő szülő jogainak biztosítása érdekében szükségesnek tartja. Fontos megjegyeznünk,

⁹²A kísérleti programról, annak eredményeiről, kiértékeléséről bővebben: A mediáció és a bírósági eljárások kapcsolata Magyarországon, a 2009/2010. évi bírósági mediációs program kiértékelése c. tanulmányban lehet olvasni. Elérhető: www.birosag.hu/resource.aspx?ResourceID...mediacios_programrol (2012-02-17)

⁹³Új Ptk. 3:176§

⁹⁴KÖRÖS ANDRÁS: „Fontolva haladás”- az új Ptk. Családjogi Könyve 7. rész: A szülői felügyelet. *Családi Jog*, 2006, december. 5.

⁹⁵Új Ptk. 3:181.§

hogy erre nem csak a szülők kérelme esetén, hanem a gyermek érdekében hivatalból is sor kerülhet.⁹⁶

A gyermek mindenek felett álló érdekében a Magyar Kapcsolatügyleti Mediátorok Országos Szakmai Szövetsége is támogatja a törvényjavaslatot.⁹⁷ Javasolják, hogy a Családjogi Könyvnek szabályozni kellene a kapcsolatügyletek, a bíróságok és a gyámhivatalok partneri kapcsolatát, valamint azt, hogy védelmet kellene nyújtani a kapcsolatügyletekben alkalmazott módszerhez való kompetenciájukhoz. Az új szolgáltatás csak akkor működőképes, ha az ügyleteket a bíróság és a gyámhivatal egyenrangú félként kezeli. Üdvözlük az új Ptk. 3:182§-át, miszerint a különélő szülő és a gyermek kapcsolattartásának folyamatosságára fektetnek hangsúlyt.⁹⁸

A gyermekek érdekében fontos ez a szabályozás szülői felügyeleti és a kapcsolattartási kérdésekben. Mivel az ajánlás nem kötelező erejű, ezért az esetek jelentős részében nem veszik ezt igénybe, ezáltal pedig a gyermek érdeke is sérülhet. Ez erősebb jogosítvány lenne a hatóság kezében, nem csak egy egyszerű javaslattételi jogosultság.

A törvényjavaslat összhangban áll az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a családi közvetítésről szóló R (98) 1. sz. Ajánlásával, amely a közvetítésre való kötelezést ajánlja a tagállamoknak a szülők válása esetén kapcsolattartási és szülői felügyeleti ügyekben. Az Ajánlás fontosnak tartja, hogy a gyermekvédelmi közvetítő a gyermek mindenek feletti érdekét tartsa elsődlegesnek. A szülőket is rá kell vezetni, hogy a tárgyalás alatt ezt figyelembe vegyék. Javaslat az Ajánlással összhangban kiemelni, hogy „az államoknak biztosítaniuk kell a közvetítéssel elért megállapodás bírói, vagy más hatósági jóváhagyását amennyiben a felek ezt kívánják, és biztosítaniuk kell az így jóváhagyott megállapodások végrehajtását a nemzeti jognak megfelelően.”⁹⁹ Látható, hogy a koncepció megfelel az uniós elvárásoknak. Megállapíthatjuk, hogy a gyámhatósági és a bírósági szabályokat harmonizálja, egységes kódexben jeleníti meg, másrészt pedig az officialitás elvének kiterjesztését valósítja meg a közvetítői eljárás igénybevételére vonatkozóan a gyermek érdekeinek védelme végett.

A dolgozat szempontjából még egy fontos új szabályozást kell megemlítenünk. Ez a házasság felbontására vonatkozó jogszabályok körében elhelyezett bírósági mediációt úgy szabályozza, hogy a házastársak a házassági bontóper megindítása előtt vagy alatt a

⁹⁶VÉKÁS LAJOS (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest: Complex Kiadó, 2008. 529-530.

⁹⁷Kapcsolatügyleti mediátorok állásfoglalása a gyermek mindenek felett álló érdekében. Elérhető: <http://www.jogiforum.hu/hirek/18966> (2012-02-17)

⁹⁸KARDOS FERENC: Hozzászólás az új Polgári Törvénykönyv Koncepciójához- a mediátorok szemével. *Családi Jog*, 2008, június. 16.

⁹⁹Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a családi közvetítésről szóló R (98) 1. sz. Ajánlása IV. pont

kapcsolatuk, illetve a házasság felbontásával összefüggő vitás kérdések megegyezésen alapuló rendezése érdekében közvetítői eljárást vehetnek igénybe a felek saját elhatározásból vagy a bíróság kezdeményezésére.¹⁰⁰

Összességében elmondható, hogy a koncepció lényeges változást hoz a szülő- gyermek kapcsolat szabályozásában, és a családi jogviták megegyezésen alapuló rendezését, és a felek közötti együttműködést részesíti előnyben. A megvalósítás érdekében a közvetítői eljárást hívja segítségül házassági bontójog és a szülői felügyeleti jogok gyakorlása során.

Milyen problémákat vethet fel a kötelező mediáció? A kritikusok¹⁰¹ a következő észrevételeket tették: alapjaiban véve a mediáció az önkéntességen alapszik, tehát az új koncepció nincsen összhangban a közvetítői törvény önkéntességi alapelvével. Ők azonban a kötelező jelleget félreértelmezik. Ez nem azt jelenti, hogy a bíróság vagy a gyámhatóság a mediációs eljáráson, hanem a mediációs tájékoztató tárgyaláson való részvételre kötelezi a feleket. Ha itt úgy nyilatkoznak a felek, hogy nem kívánnak élni a mediáció lehetőségével a jogvitájuk rendezése érdekében, akkor a mediációs eljárás nem is veszi kezdetét. Így ez a kritikai pont nem helytálló. E mellett véleményük szerint a mediáció kötelezővé tétele indokolatlan, költséges többleteljárást eredményezne, melynek költségei a felekre hárulnak. Kétségtelen, hogy az állam oldaláról is lesznek megoldandó feladatok a kötelező mediációval kapcsolatban, hiszen ennek költségeit nem mindenki tudja viselni. A költségek állami átvállalása a szociálisan rászorultaknál indokolt lenne, erre azonban keretet kellene biztosítani. Az új rendelkezés megvalósulása érdekében a közvetítői eljárásnak egy mainál olcsóbb, bizonyos esetekben ingyenes hozzáférhetőségét kellene biztosítani a felek számára. Ennek fényében elkerülhetetlen, hogy a költségekkel kapcsolatban módosításokra kerüljön sor. A Jogi segítségnyújtással kapcsolatos egyes törvények módosításáról rendelkező 2007. évi CLI. tv., valamint a jogi segítségnyújtás igénybevételének részletes szabályait tartalmazó 56/2007. (XII.22.) IRM rend. tárgyi költségfeljegyzési jogra és költségmentességre vonatkozó szabályainak módosítása feltétlenül szükséges lesz.¹⁰²

Míg a családi mediációs szolgáltatás díjköteles hazánkban mivel ösztönözze a feleket a bíró a mediáció alkalmazására? Egyetlen eszköze a meggyőzés. Meg kell értetni a szülőkkel, hogy hosszabb távon nekik is és a gyermekeiknek is az a legjobb, ha maguk döntenek saját ügyükben, ez az eljárás gyors, hatékony az időigényes bizonyítási eljárással szemben.

¹⁰⁰Új Ptk. 3:23§

¹⁰¹2008. október 20-ai módosító javaslat a T/5949-es törvényjavaslathoz benyújtott módosító indítvány alapján

¹⁰²GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: Mediáció az igazságszolgáltatásban. *Magyar Jog*, 2009/11. 687.

Hivatkozni lehet a szülői felelősségre is, hogy ezzel a megoldással példát mutathatnak a gyermekeiknek, hogyan kell az életben adódó nehéz helyzeteket megoldani.¹⁰³

A kötelező mediációval felmerülő költségek viselésével kapcsolatban fontos kérdés, hogy ki viselje azokat. Az új szabályozás szerint a bírói kötelezés esetén a perköltséghez hozzászámítandó a közvetítő költsége és díja is. Ez alapján a mediációval összefüggésben mulasztó fél a perköltség részeként viseli a mediáció költségeit is a pernyertességre tekintet nélkül. Miniszteri rendelet fogja meghatározni a bírói kötelezés eredményeként felkért közvetítők díjazását, a megfizetés szabályait.¹⁰⁴

Kutatásaim során még egy kérdéses ponttal találkoztam: a bírói kötelezés folytán igénybe vett mediáció mennyire lesz hatékony. Az önkéntes alapon történő közvetítésnél a felek könnyebben állapodhatnak meg, hiszen nincsenek presszionálva. Ezt azonban majd a gyakorlat válaszolja meg és függni fog attól, hogy a felek ügyvédjei és a mediátorok mennyire tudnak együttműködni.¹⁰⁵ Megállapítható, hogy ez a pont is kötelezhetőség problémája körül forog. Hangsúlyoznám, hogy az önkéntesség továbbra is érvényesül, a felek döntése határozza meg azt, hogy a mediációs eljárás megkezdődhessen, és ezt a mediációs tájékoztató tárgyaláson dönthetik el. Akik tehát igénylik az eljárást és az eredményesen zárul, ott a hatékonyság ugyanolyan szerepet kap, mint egyéb mediációs esetekben, ahol az eljárás lefolytatása nem a tájékoztató ülés meghallgatása alapján történt.

Az új szabályozási koncepció vizsgálatával kapcsolatosan véleményem szerint egyelőbbre mutató, a gyermekek érdekeit jobban képviselő rendelkezést sikerült megvalósítani. Ha az ügyvédek, bírák, mediátorok összedolgozva, egymást támogatva járnak el a hatékonyság problematikájával is leszámolhatunk, és követhetjük azon országokat, ahol ez a koncepció bevett gyakorlatként működik. Egy új szabályozás mindig kezdeti nehézségekbe ütközik, kritikusokra talál, de a működőképességet mindig a gyakorlatban való érvényesülés fogja alátámasztani.

¹⁰³GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: Mediálni vagy sem? – Alkalmazható- e a nemzetközi bírósági gyakorlat a hazai viszonyokra? *Családi Jog*, 2007, március. 16.

¹⁰⁴www.birosag.hu/resource.aspx?...tanulmany_mediacios_programrol (2012-02-1)

¹⁰⁵Léhner Zsuzsanna cikke alapján: Kötelező mediáció, <http://www.jogiforum.hu/hirek/21462#axzz1LxiQUeuO> (2012-02-19)

Záró gondolatok

A mediáció hazánkban még nem épült be teljesen a köztudatba, azért igénybe vétele növekvő tendenciát mutat. Az összes mediáció több mint negyede családi mediáció, a 2003-as évhez viszonyítva 2009-ben már több mint tízszeresére növekedett a családi közvetítői eljárások száma. A hatékonyságot vizsgálva elmondható, hogy az esetek többségében az eljárás sikeresen zárul, amint ez az alábbi két táblázatból is látható.¹⁰⁶

TÁRGYÉV	Összes mediáció	Ebből családi
2003	395	51
2004	716	199
2005	912	313
2006	1136	339
2007	1729	488
2008	1559	398
2009	1806	570
Összesen:	8253	2358

TÁRGYÉV	Eredményes	Eredménytelen	Összes családi mediáció
2003	39	12	51
2004	150	49	199
2005	229	84	313
2006	233	106	339
2007	336	152	488
2008	292	106	398
2009	401	169	570
Összesen:	1680	678	2358

Kritikaként fogalmazhatjuk meg, hogy a közvetítői törvényünk nem deklarálja a végrehajthatóságot, azaz a megállapodás jogi eszközökkel nem kényszeríthető ki. Eszerint, ha meg is állapodnak az érintettek, de később meggondolják magukat, jogi útra terelhetik a problémát. A korábbi fejezetekben kifejtett jövőben szükségessé váló módosítások, újabb szabályozások, de lege ferenda javaslatok megvalósításával véleményem szerint egy jól

¹⁰⁶A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által a szerző rendelkezésére bocsátott adatok alapján.

működő alternatív vitarendezési mód honosodhatna meg hazánkban. Magyarországon a perlekedés egyfajta emocionális kérdés, a perlekedő hozzáállás megváltoztatása nagyban segíthetné a mediáció alkalmazásának gyakoriságát, tehát egy szemlélet- és attitűdváltás is szükséges lenne.¹⁰⁷

Ha az emberek felismerik majd, hogy a kompromisszumkészség mindegyik fél javát szolgálja, akkor talán nagyobb hajlandóság fog mutatkozni az egyezség megkötésére és betartására. Ehhez azonban az kell, hogy a társadalomban az empátia minél nagyobb szerephez jusson, legyőzve ezáltal az „énközpontú” nézeteket.

¹⁰⁷Kérdések és kételyek, Kerekasztal- beszélgetés a mediációról, *Család Gyermek Ifjúság*, 2005/5. 34-37.

Felhasznált irodalom:

BÁNDI GYULA: A közvetítés (mediáció) jogi szabályozásának továbbfejlesztése. *Jogtudományi Közlöny*, 2000, január

BARNÁNÉ DR. MUCZER ERZSÉBET: A mediációról. *Magyar Jog*, 2000/10

BARZÓ TÍMEA: A gyermek alapvető jogainak védelme a magyar jogban. *Családi Jog*, 2005, szeptember

BARZÓ TÍMEA: A magyar családjog múltja, jelene és jövője 2. Rész: A gyermekvédelem fejlődésének rövid történeti bemutatása és az európai családjog jövője. *Családi Jog*, 2006, június

BOGNÁR GÁBOR –TELKES JÓZSEF: *A válás lélektana*. Budapest: Közgazd. És Jogi Kvk., 1986

BUCSI ÁGNES: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban- egy alapelv érvényesülése a magyar joggyakorlatban I. rész. *Családi Jog*, 2011, június

BUCSI ÁGNES: A gyermek meghallgatása az őt érintő eljárásokban- egy alapelv érvényesülése a magyar joggyakorlatban II. rész. *Családi Jog*, 2011, szeptember

DECASTELLO ALICE: A közvetítői törvények összehasonlítása, különös tekintettel az egészségügyi közvetítői eljárásra. *Jura* 2007/1

DESMOND ELIS- LAURIE WIGHT: A válási tárgyalások során megjelenő hatalomelméletek megalkotása és gyakorlati vonatkozásai. In: KERTÉSZ TIBOR (szerk.): *Mediációs szöveggyűjtemény, Szemelvények a mediáció irodalmából*. Partners Hungary Alapítvány 2001.

EÖRSI MÁTYÁS- DR. ÁBRAHÁM ZITA: *Pereskedni rossz! Mediáció: a szelíd konfliktuskezelés*, Minerva Kiadó, Budapest

GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: A jó kompromisszumért. *Ügyvédek Lapja*, 2011/6

GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: Bírák a mediációért, *Családi Jog*, 2008, december

GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: Mediáció az igazságszolgáltatásban. *Magyar Jog*, 2009/11

GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: Mediáció és/vagy kapcsolatügyelet családjogi kérdésekben. *Családi Jog*, 2005, március

GYENGÉNÉ NAGY MÁRTA: Mediálni vagy sem? – Alkalmazható-e a nemzetközi bírósági gyakorlat a hazai viszonyokra? *Családi Jog*, 2007, március

KARDOS FERENC: Hozzászólás az új Polgári Törvénykönyv Konceptiójához- a mediátorok szemével. *Családi Jog*, 2008, június

KARDOS FERENC: Mediáció és felelősség. *Családi Jog*, 2008, december.

KAREN ANDERSEN- ANGELA GATTEBURG: A válások vesztesei. *Valóság*, 2003/2

KENGYEL MIKLÓS: A polgári eljárásjog az ezredfordulón, *Magyar Jog*, 2000, december

- KENGYEL MIKLÓS: *Magyar polgári eljárásjog*, Budapest: Osiris Kiadó, 2010
- Kérdések és kételyek, Kerekasztal-beszélgetés a mediációról: *Család Gyeremek Ifjúság*, 2005/5
- KIRÁLY LILLA: Gondolatok Gáspárdy László: *A polgári per alternatívái de lege ferenda* című tanulmányához. In: HARSÁGI VIKTÓRIA-WOPERA ZSUZSA (szerk.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. Században*. HVG-ORAC Kiadó, 2007
- KÖRÖS ANDRÁS: „Fontolva haladás”- az új Ptk. Családjogi Könyve 7. rész: A szülői felügyelet. *Családi Jog*, 2006, december
- LOVÁSZ GABRIELLA: Mediáció, avagy a konfliktuskezelés alternatív módja. *Napi Jogász*, 2001/1
- NAGY MÁRTA: *Bírósági mediáció*, Szeged: Bába Kiadó, 2011
- NAGYPÁL SZABOLCS: A családjogi közvetítés (mediáció) alapelvei és sajátosságai. *Családi Jog*, 2011, március
- NÉMETH JÁNOS: a Polgári ügyekben folytatott mediáció (közvetítés) kezdeti időszaka Magyarországon, In: HARSÁGI-WOPERA (szerk.): *Az igazságszolgáltatás kihívásai a XXI. Században*. HVG-ORAC Kiadó, 2007
- REGÁSZ MÁRIA: A mediációról - a gyakorló szakember szemével. Hozzászólás Kardos Ferenc cikkéhez. *Családi Jog*, 2008, szeptember
- REGÁSZ MÁRIA: Kapcsolattartási kérdések bontóperekben. *Ügyvédek Lapja*, 2011/2
- RICHARD D. MATHIS: Pokoli pár: Nem elhidegült házastársak a válási mediációban. In: KERTÉSZ TIBOR: *Mediációs szöveggyűjtemény, Szemelvények a mediáció irodalmából*. Partners Hungary Alapítvány 2001
- ROBERT A. BARACK- JOSEPH P FOLGER: Tanulmányok a „the promise of mediation” c. kiadványból. In: KERTÉSZ TIBOR (szerk.): *Mediációs szöveggyűjtemény, Szemelvények a mediáció irodalmából*. Partners Hungary Alapítvány, 2001
- ROBERT A. DEMAYO: A válási mediáció gyakorlati és etikai szempontjai, különös tekintettel a mediátor döntését befolyásoló érzelmi tényezőkre. In: KERTÉSZ TIBOR (szerk.): *Mediációs szöveggyűjtemény, Szemelvények a mediáció irodalmából*. Partners Hungary Alapítvány 2001
- RÓZSÁS ESZTER: A gyermeki jogok rendszere. *Jura*, 2005/2
- RÓZSÁS ESZTER: A gyermekvédelem rendszere. *Jura*, 2004/2
- SOMFAI BALÁZS: A szülői felügyelet és a gyermekvédelmi gondoskodás. In: KÖRÖS ANDRÁS (szerk.): *A családjog kézikönyve*
- SOMFAI BALÁZS: Bontás és közvetítés. *Családi Jog*, 2003/2
- SOMFAI BALÁZS: Közvetítés a gyermek érdekében. *Családi Jog*, 2009, március

SZŰCS ANDREA: A mediációról – a gyakorló ügyvéd szemével. *Családi Jog*, 2009, március

SZÜDI JÁNOS: A gyermek mindenk felett álló érdeke. *Magyar Jog* 2006/5

TAKÁCS ANDREA: A válás és a válóperes bíró lélektanáról –gondolatok a családjogi szakjogász-képzés ürügyén. *Családi Jog*, 2008, december

TÖLGYESI GYÖRGY: Mitől működik a családterápia? *Családi Jog*, 2011, március

UJLAKI LÁSZLÓ: Fogalmi és terminológiai tisztázás igénye a békítés, kiegyeztetés és a közvetítés témakörében, *Jogtudományi Közlöny*, 2001, január

VARGA SZABOLCS: A családi közvetítés (mediáció) specifikumai és problémái. *De iurisprudentia et iure publico, Jog- és Politikatudományi Folyóirat*, 2009/2

VÉKÁS LAJOS (szerk.): *Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez*. Budapest: Complex Kiadó, 2008

Jogforrások:

1952. évi III. tv. a polgári perrendtartásról

1952. évi IV. tv. a házasságról, a családról és a gyámságról

1959. évi IV. tv. a Polgári Törvénykönyvről

1978. évi IV. tv. a Büntető Törvénykönyvről

1990. évi XCIII. tv. az illetékekről

1991. évi LXIV. tv. a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről

1997. évi XXXI. tv. a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról

2002. évi LV. tv. a közvetítői tevékenységről

149/1997. (IX.10.) Korm.rend. a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról

15/1998.(IV.30.) NM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről

Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a családi közvetítésről szóló R (98) 1. sz. Ajánlása IV. pont

Internetes források:

http://gyerek.virtus.hu/index.php?id=detailed_article&aid=14905&recommend=1
<http://www.kapcsolatalapitvany.hu/>
<http://www.mediacio.net/index.php/medalni-vagy-nem-medialni>
<http://csaladmediator.gportal.hu/gindex.php?pg=23680006>
<http://www.jogiforum.hu/hirek/18966>
www.birosag.hu/resource.aspx?...tanulmany_mediacios_programrol
www.birosag.hu/resource.aspx?ResourceID...mediacios_programrol
<http://www.jogiforum.hu/hirek/21462#axzz1LxiQUeuO>